

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ
Кафедра економічної теорії, підприємництва та торгівлі

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Імплементація державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності на
прикладі ТДВ «Городоцьке» (м. Городок)

Назва теми

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля
Шифр і назва спеціальності

Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та комерційна
логістика

Шифр КвР.ПТ.023202.01.19.00

Виконав студент 2 курсу група ПТКЛм-23
Шифр

Підпис

Олександр МЕЙШ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник д-р екон. наук, професор
Науковий ступінь, наукове звання

Підпис

Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер доцент
Посада

Підпис

Людмила САЧИНСЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри економічної теорії,
підприємництва та торгівлі

Підпис

Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Хмельницький, 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Управління, адміністрування та туризму

Кафедра Економічної теорії, підприємництва та торгівлі

Рівень вищої освіти Другий (магістерський)

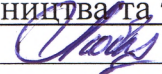
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та комерційна логістика

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі

01 10 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

1. Тема роботи (проекту) Імплементация державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності на прикладі ТДВ «Городоцьке» (м. Городок)
Керівник роботи (проекту) Любохинець Лариса Сергіївна, д-р. екон. наук. професор

Затверджено наказом ректора університету від «26» серпня 2024 року № 60

2. Строк подання роботи (проекту) 16 грудня 2024 року

3. Вхідні дані до роботи (проекту) навчальні посібники, наукові публікації, періодичні та монографічні видання, матеріали міжнародних конференцій, статистична звітність підприємства, інформація мережі Інтернет, тощо

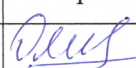

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні основи державної підтримки малого та середнього підприємництва. 2. Аналіз сучасного стану фінансового забезпечення малого і середнього підприємництва в Україні 3. Шляхи вдосконалення фінансового забезпечення малого і середнього підприємництва

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Характеристика фінансових ресурсів підприємства 2. Нормативно-правова база регулювання фінансового забезпечення МСБ. 3. Кількість підприємств за їх розмірами

4. Галузева структура МСБ в Україні. 5. Основні техніко-економічні показники діяльності ТВД «Городоцьке». 6. Ключові фактори сталого розвитку МСБ. 7. Напрями розвитку МСП в Україні.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

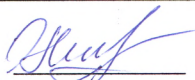
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1. Теоретико-методичний	Любохинець Л.С., професор		
2. Дослідницько-аналітичний	Любохинець Л.С., професор		
3. Рекомендаційний	Любохинець Л.С., професор		

7. Дата видачі завдання 05.09.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Вибір теми та складання детального плану	до 15.09.2024	виконано
2. Одержання індивідуального завдання	до 15.09.2024	виконано
3. Підбір і опрацювання відповідних літературних джерел, участь у виконанні науково-дослідної роботи. інші заходи	до 20.10.2024 до 05.12.2024.	виконано виконано
4. Підготовка та написання теоретичної частини (розділ 1).	до 01.11.2024	виконано
5. Розробка методики або напрямів аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства	до 05.11.2024	виконано
6. Підготовка та написання аналітичної частини роботи (розділ 2)	до 25.11.2024	виконано
7. Підготовка та написання рекомендаційної частини (розділ 3).	до 05.12.2024	виконано
8. Доопрацювання та написання фінальної версії роботи	до 10.12.2024	виконано
9. Проведення попереднього захисту кваліфікаційної роботи	до 15.12.2024	виконано
10. Одержання відгуку наукового керівника	до 15.12.2024	виконано
11. Одержанні рецензії зовнішнього рецензента	до 18.12.2024	виконано
12. Захист кваліфікаційної роботи	до 25.12.2024	виконано

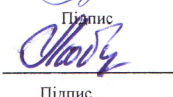
Студент

Олександр МЕЙШ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник роботи

Підпис

Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи

Імплементация державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності на

прикладі ТДВ «Городоцьке» (м. Городок)

студента гр. ПТКЛМ-23-1 Мейш О. В.

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Любохинець Л.С.

Загальний обсяг роботи 117 сторінок, з них 94 сторінок основного тексту, 19 таблиць, 25 рисунків, 12 додатків, 51 джерел посилання.

Перелік ключових слів: Малий і середній бізнес, фінансова підтримка, державна політика, мале та середнє підприємництво, фінансове забезпечення, нормативно-правове регулювання, підприємницька діяльність, війна, державні інструменти підтримки.

Перший розділ присвячено узагальненню теоретичних основ фінансової підтримки малого та середнього підприємництва, визначено ключові напрямки подальшого розвитку фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва в Україні.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану фінансового забезпечення малого і середнього підприємництва в Україні здійснено аналіз динаміки ключових показників діяльності ТДВ «Городоцьке».

У третьому розділі на основі характеристики фінансового забезпечення підприємницької діяльності на прикладі діяльності ТДВ «Городоцьке» підтверджено важливість ефективного фінансового забезпечення як ключового фактору успіху МСП.

Підпис

Дата 16.12.2024р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	
1.1 Характеристика забезпечення підприємницької діяльності на рівні держави	7
1.2 Інструменти державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні	15
1.3 Правове регулювання фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва в Україні	27
Висновки до першого розділу	32
2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО І SEREDNЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	
2.1 Державна підтримка малого та середнього підприємництва в Україні: оцінка ефективності та перспективи	35
2.2 Економічна характеристика діяльності ТДВ «Городоцьке»	49
2.3 Аналіз динаміки ключових показників розвитку ТДВ «Городоцьке»	55
Висновки до другого розділу	69
3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО І SEREDNЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	
3.1 Міжнародний досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу	72

3.2	Перешкоди фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва	в	Україні	
				81
3.3	Пропозиції щодо покращення державної підтримки малого і середнього підприємництва	в	умовах глобальних викликів	
				85
	Висновки	до	третього розділу	
				90
	ВИСНОВКИ			92
	ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ			95
	ДОДАТКИ			101

ВСТУП

Ефективне фінансове забезпечення малого і середнього підприємництва (МСП) є фундаментом для розвитку національної економіки України, особливо в умовах глибоких соціально-економічних трансформацій, викликаних воєнним станом. МСП є важливим елементом ринкової економіки, оскільки забезпечує вагомий внесок у формування валового внутрішнього продукту, створення нових робочих місць, інноваційну діяльність та підвищення конкурентоспроможності. Проте сучасна ситуація, спричинена війною, значно ускладнила функціонування цього сектора. Руйнування інфраструктури, втрата логістичних ланцюгів, падіння купівельної спроможності населення та відтік кваліфікованих кадрів суттєво вплинули на економічну активність малого бізнесу.

У цих умовах державна підтримка малого та середнього підприємництва набуває вирішального значення. Питання забезпечення доступу до фінансових ресурсів, зниження адміністративних бар'єрів, адаптація податкової політики до умов воєнного часу та стимулювання інновацій є критичними для стабілізації підприємницького середовища. Незважаючи на окремі позитивні ініціативи,

зокрема програми пільгового кредитування «Доступні кредити 5-7-9%», механізми державної підтримки потребують значного вдосконалення.

Воєнний стан створив нові виклики для державної підтримки малого та середнього підприємництва, серед яких можна виділити:

- Скорочення державного бюджету через значні військові витрати, що обмежує можливості фінансування програм підтримки.
- Втрата економічного потенціалу регіонів, які перебувають у зоні бойових дій, що ускладнює доступ підприємств до фінансових ресурсів.
- Зростання бюрократичних бар'єрів при отриманні державної допомоги, зокрема у питаннях компенсації кредитних ставок та субсидій.
- Недостатня адаптація податкового законодавства до сучасних викликів, зокрема необхідності підтримки підприємств, які працюють в умовах війни.
- Обмежений доступ до міжнародних фінансових інструментів, які могли б стати джерелом підтримки для українських підприємців.

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою адаптації механізмів державної підтримки МСП до нових умов, що склалися внаслідок війни. Ефективне функціонування цього сектора є передумовою для економічної стабільності, відновлення інфраструктури, зростання зайнятості та соціальної згуртованості. Зокрема, аграрний сектор, до якого належить ТДВ «Городоцьке», є стратегічно важливим для забезпечення продовольчої безпеки країни та формування експортного потенціалу.

Питання державної підтримки малого та середнього підприємництва широко досліджували такі вчені, як Близнюк О. П., Бондаренко О. С., Гриценко Л. Л., Дикань В. Л., Журавльова Т. О., Пронько Л. М., Фурман І. В., Хаджинова О. В., Чуєнко В. І., Шабатура Т. С. та інші. У своїх працях вони аналізували теоретичні основи фінансового забезпечення підприємництва, методи вдосконалення податкової політики, досвід пільгового кредитування та механізми міжнародної фінансової підтримки. Проте практичні аспекти реалізації цих інструментів у складних умовах воєнного стану залишаються

недостатньо дослідженими, що визначає необхідність подальших наукових розвідок.

Основною метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної підтримки малого і середнього підприємництва в Україні на прикладі ТДВ «Городоцьке».

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- визначити сутність фінансового забезпечення підприємництва та його значення для функціонування малого та середнього підприємництва;
- проаналізувати сучасний стан економіки України в умовах війни та його вплив на сектор малого та середнього підприємництва;
- дослідити інструменти державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні;
- оцінити стан нормативно-правового регулювання фінансового забезпечення підприємництва;
- провести аналіз техніко-економічних показників діяльності ТДВ «Городоцьке»;
- вивчити зарубіжний досвід фінансової підтримки малого та середнього підприємництва та адаптувати його до українських реалій;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення державної політики підтримки МСП з урахуванням сучасних викликів.

Об'єкт дослідження: державна підтримка малого і середнього підприємництва в Україні.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва і роль держави в його розвитку.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичні дані Державної служби статистики України, нормативно-правові акти, фінансова звітність ТДВ «Городоцьке» та міжнародний досвід підтримки малого та середнього підприємництва. Особлива увага приділялася

аналізу змін економічних умов, спричинених воєнним станом, та їхньому впливу на підприємницьку діяльність.

Основні результати дослідження

- Проведено аналіз теоретичних підходів до фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва і визначено ключові аспекти його впливу на діяльність підприємств.
- Досліджено вплив війни на економіку України та функціонування сектору малого та середнього підприємництва.
- Оцінено сучасний стан фінансування малого і середнього бізнесу в Україні та визначено основні проблеми.
- Розроблено рекомендації щодо вдосконалення механізмів державної підтримки малого та середнього підприємництва, зокрема через пільгове кредитування, адаптацію податкової політики та посилення міжнародного співробітництва.

Практичне значення результатів дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики підтримки малого та середнього підприємництва, адаптації кращих міжнародних практик до умов України та підвищення ефективності діяльності підприємств, зокрема таких, як ТДВ «Городоцьке».

Кваліфікаційна (дипломна) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилання, який складається з 50 найменувань. Основний текст роботи викладено на 94 сторінках. Робота містить 18 таблиць та 27 рисунків.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1 Характеристика забезпечення підприємницької діяльності на рівні держави

У сучасних умовах роль фінансового забезпечення у функціонуванні підприємств суттєво зростає. Особливо це відчутно в умовах динамічного розвитку ринкових відносин, де фінансові ресурси виступають основним інструментом забезпечення стабільності та ефективності господарської діяльності. Підприємства використовують різні групи ресурсів для своєї діяльності, серед яких ключовими є матеріальні, трудові та фінансові.

Фінансове забезпечення являє собою систему управління фінансовими ресурсами, які спрямовуються на реалізацію поточних витрат, розширене відтворення, виконання фінансових зобов'язань, економічне стимулювання працівників, утримання і модернізацію об'єктів виробничої та невиробничої сфери. Крім цього, фінансові ресурси можуть бути акумульовані у резервних фондах або спрямовані на інноваційні проєкти та накопичення. Таким чином, фінансове забезпечення забезпечує стійкість підприємства в умовах економічних змін і викликів.

Основною ланкою економіки є підприємства, які виступають як суб'єкти господарювання. У науковій літературі існують різні підходи до визначення фінансового забезпечення підприємств. У загальному вигляді, фінансове забезпечення підприємництва можна трактувати як управління, залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства для досягнення стратегічних і операційних цілей. (табл. 1.1).

Фінансові ресурси підприємства можна поділити на фондіві та нефондові. Фондові ресурси акумулюються у вигляді спеціальних фондів цільового призначення, наприклад, для виплати дивідендів, проведення

інвестицій або соціальних виплат. Нефондові ресурси використовуються для сплати податків, відрахувань та інших фінансових зобов'язань.

Таблиця 1.1 – Трактування поняття «фінансове забезпечення» різними авторами

Автор	Визначення поняття
Близнюк О. П.	Фінансове забезпечення – це частина грошових коштів у вигляді доходів та зовнішніх надходжень, що використовуються для виконання фінансових зобов'язань та фінансування витрат, пов'язаних із розширеним відтворенням.
Воронкова В. Г.	Фінансове забезпечення – це грошові надходження та доходи, які є у розпорядженні суб'єкта господарювання та спрямовуються на виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат на розширене відтворення й економічне стимулювання працівників.
Грищенко Л. Л.	Фінансове забезпечення – це сукупність власного та залученого капіталу підприємства у грошовій формі, призначеного для фінансування розвитку в плановому періоді, використання якого контролюється з урахуванням цільового призначення та ризиків.
Денисенко М. П.	Фінансове забезпечення – це сукупність грошових доходів, надходжень та накопичень, що є у розпорядженні організації і використовуються для фінансування витрат, виконання зобов'язань та подальшого розвитку господарства.
Заблоцьк М. С.	Фінансове забезпечення – це грошові доходи, накопичення та надходження, які спрямовуються на соціально-економічний розвиток, поточні витрати, інвестиції та формування бюджетів різних рівнів.
Осипова А. А.	Фінансове забезпечення – це сукупність капіталу, майна та інших ресурсів підприємства у грошовій формі, що можуть бути використані для забезпечення його діяльності та виконання функцій.
Проценко Л. М.	Фінансове забезпечення – це сукупність цільових фондів коштів держави та підприємств.
Фурман І. В.	Фінансове забезпечення – це грошові кошти, які розміщені в активах підприємства і вже використовуються.
Шабатура Т. С.	Фінансове забезпечення – це сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні підприємства.

В економічній практиці термін «фінансове забезпечення» має різні інтерпретації: від обсягу коштів на рахунках підприємства до ширшого розуміння, яке включає всю структуру фінансових ресурсів підприємства.

Проаналізувавши наявні наукові джерела, можна зробити висновок, що фінансове забезпечення підприємництва передбачає управління фінансовими

ресурсами з метою підтримання стійкості підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності та задоволення фінансових потреб. Особливо важливим це стає у періоди, коли потрібна мобілізація значних коштів для оновлення виробничих потужностей, закупівлі обладнання чи інвестицій у розвиток. На жаль, процес залучення фінансів ускладнюється впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішніми факторами є нестабільність фінансових ринків, високий рівень конкуренції та ринкові коливання. Внутрішніми – фінансова нестійкість, низька дохідність від основної діяльності та обмеженість доступу до зовнішніх джерел фінансування.

Фінансові ресурси підприємства формуються за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел. До внутрішніх джерел належать прибуток, амортизаційні відрахування та внески засновників. До зовнішніх – банківські кредити, кошти від випуску цінних паперів, а також мобілізовані ресурси на фінансовому ринку. Графічно структура фінансових ресурсів підприємства (рис 1.1).

Рисунок 1.1 – Характеристика фінансових ресурсів підприємства [25].

На сучасному етапі в Україні спостерігається зменшення частки власних фінансових ресурсів у структурі підприємств, що вказує на зростання залежності від зовнішнього фінансування. Така ситуація може бути небезпечною в довгостроковій перспективі, адже вона знижує фінансову незалежність підприємства та його інвестиційну привабливість.

Раціональне формування та використання фінансових ресурсів відіграє ключову роль у розвитку підприємства. Від їх обсягу та структури залежать можливості підприємства інвестувати у нові потужності, розширювати виробництво та підтримувати фінансову стійкість.

У цьому контексті особливе значення мають принципи самоокупності та самофінансування, які передбачають відшкодування витрат за рахунок отриманих доходів і накопичення коштів для подальшого розвитку.

Підприємства повинні активно працювати над вдосконаленням структури своїх фінансових ресурсів, орієнтуючись на оптимальне співвідношення власних і залучених коштів, залежно від галузевої специфіки та економічних умов. Це дозволить їм досягти стійкого розвитку, підтримувати конкурентоспроможність та адаптуватися до змін на ринку. Важливо також приділяти увагу управлінню грошовими потоками, аналізу ефективності використання коштів та впровадженню сучасних фінансових інструментів для забезпечення фінансової стабільності.

У сучасних умовах глобалізації важливим інструментом фінансового забезпечення є цифровізація фінансових процесів. Використання фінансових технологій (FinTech) дозволяє підприємствам оптимізувати витрати, автоматизувати фінансові операції та отримувати доступ до альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг чи платформи P2P-кредитування. Ці технології сприяють підвищенню прозорості та оперативності фінансового забезпечення.

Однією з важливих тенденцій у фінансовому забезпеченні є зростання ролі екологічних інвестицій. Сучасні підприємства дедалі частіше інвестують у проєкти, які спрямовані на скорочення шкідливих викидів, використання

відновлюваних джерел енергії та впровадження циркулярної економіки. Такі інвестиції не лише сприяють покращенню екологічного іміджу підприємства, але й відкривають доступ до нових джерел фінансування, таких як "зелені" облігації або фонди сталого розвитку.

Крім того, важливою складовою фінансового забезпечення стає інтеграція ризик-менеджменту у фінансову стратегію підприємства. Ефективний ризик-менеджмент дозволяє ідентифікувати потенційні загрози, пов'язані із залученням фінансових ресурсів, і розробляти заходи щодо мінімізації їхнього впливу. Це особливо актуально в умовах економічної нестабільності, коли доступ до фінансових ресурсів може бути обмеженим.

Ще одним перспективним напрямом є розвиток партнерських відносин із фінансовими установами. Завдяки довгостроковій співпраці з банками, інвестиційними фондами та іншими фінансовими інститутами підприємства можуть отримувати більш вигідні умови кредитування та доступ до спеціалізованих фінансових продуктів. Водночас така співпраця сприяє підвищенню фінансової грамотності та адаптації до змін на фінансових ринках.

Підсумовуючи, фінансове забезпечення підприємств потребує постійного вдосконалення, врахування сучасних тенденцій і використання нових можливостей. Ефективне управління фінансовими ресурсами, інтеграція цифрових технологій, розвиток екологічних інвестицій та співпраця з фінансовими установами є ключовими складовими для забезпечення сталого розвитку бізнесу в сучасних умовах.

У підсумку, фінансове забезпечення є одним із найважливіших елементів управління підприємством, адже воно визначає можливості для розширення діяльності, підвищення прибутковості та забезпечення довгострокової стійкості. Ефективне управління фінансовими ресурсами дозволить підприємствам не лише забезпечити поточну діяльність, але й створити умови для стратегічного розвитку та інноваційного зростання.

Фінансове забезпечення підприємницької діяльності – це не лише основа функціонування суб'єктів господарювання, але й ключовий елемент, що

визначає їх стійкість і здатність до адаптації в умовах сучасних викликів. Воно поєднує в собі управління наявними ресурсами, залучення зовнішнього фінансування та оптимізацію витрат для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства.

Використання альтернативних джерел фінансування.

В останні десятиліття традиційні джерела фінансування, такі як банківські кредити чи прибуток, поступово доповнюються новими альтернативними механізмами. Ці джерела забезпечують гнучкість і відкривають нові можливості для підприємств, особливо малих і середніх. Зокрема:

1. Краудфандинг. Платформи для колективного фінансування дозволяють підприємствам залучати кошти безпосередньо від інвесторів або споживачів. Це є особливо актуальним для стартапів і малих підприємств, які не мають доступу до традиційного кредитування через недостатнє забезпечення або ризикованість проєктів.

2. Факторинг. Продаж дебіторської заборгованості фінансовим установам допомагає підприємствам оперативно отримувати обігові кошти для подальшого розвитку. Це знижує ризики неплатежів і забезпечує стабільність грошових потоків.

3. Лізинг. Довгострокова оренда обладнання чи активів із правом викупу є ефективним інструментом, що дозволяє підприємствам розширювати свою матеріально-технічну базу без значного початкового фінансового навантаження.

4. P2P-кредитування. Пряме кредитування через спеціалізовані онлайн-платформи стає дедалі популярнішим через свою доступність, швидкість і гнучкість умов.

Інтеграція цифрових технологій у фінансове забезпечення

Цифровізація є однією з провідних тенденцій сучасного фінансового забезпечення. Використання FinTech-рішень дозволяє підприємствам

оптимізувати фінансові процеси, знижувати витрати та підвищувати ефективність управління. Основними перевагами цифрових технологій є:

- Автоматизація бухгалтерського обліку, фінансової звітності та управління грошовими потоками.
- Прогнозування фінансових показників на основі аналізу великих даних і застосування штучного інтелекту.
- Доступ до альтернативних фінансових інструментів, таких як онлайн-платформи краудфандингу чи цифрові гаманці для міжнародних транзакцій.

Згідно з дослідженнями, підприємства, які впроваджують цифрові фінансові технології, досягають вищої ефективності використання ресурсів, скорочують час на виконання рутинних операцій і знижують ризики помилок у фінансовому управлінні.

У сучасному світі екологічні та соціальні аспекти фінансового забезпечення набувають дедалі більшого значення. Інвестиції в екологічно чисті проекти не лише сприяють покращенню екологічного стану, але й відкривають доступ до нових джерел фінансування, таких як "зелені" облігації, грантові програми сталого розвитку чи екологічні фонди. Наприклад: [

- «Зелені» облігації фінансують проекти з відновлюваної енергетики, енергоефективності чи впровадження циркулярної економіки.
- Соціально відповідальні інвестиції (SRI) спрямовані на підтримку проектів, які мають позитивний вплив на суспільство, таких як створення нових робочих місць, підтримка громад чи розвиток соціальної інфраструктури.

Враховуючи глобальні тенденції, інтеграція екологічної та соціальної складової у фінансову стратегію підприємства підвищує його репутацію, розширює можливості доступу до міжнародних ринків капіталу та знижує ризики, пов'язані з регуляторними вимогами.

Міжнародний досвід свідчить про ефективність державної підтримки у фінансовому забезпеченні підприємств. Наприклад: [50].

- у США активно працюють програми мікрофінансування та пільгового кредитування, які спрямовані на підтримку малого бізнесу. Крім того, держава забезпечує гарантії за кредитами, що знижує ризики для банків;
- у Європейському Союзі функціонують програми підтримки МСП через Європейський інвестиційний банк, який пропонує доступні кредити, гранти та субсидії. Особливий акцент робиться на підтримці інноваційних та екологічних проєктів;
- у Японії існують спеціалізовані бізнес-інкубатори та технопарки, які допомагають підприємствам розвиватися, надаючи доступ до фінансових, технологічних і інформаційних ресурсів.

Україна може запозичити ці підходи, адаптуючи їх до національних умов. Зокрема, створення гарантійних фондів для покриття кредитних ризиків, розвиток бізнес-інкубаторів і впровадження цифрових фінансових платформ могли б суттєво покращити фінансовий стан підприємств.

Ефективне фінансове забезпечення передбачає комплексний підхід до управління ресурсами. З огляду на сучасні виклики, можна запропонувати такі напрями вдосконалення:

1. Диверсифікація джерел фінансування. Залучення як традиційних, так і альтернативних фінансових ресурсів дозволить підприємствам знижувати ризики.
2. Впровадження екологічних ініціатив. Розробка проєктів сталого розвитку відкриває доступ до нових фінансових інструментів і підвищує інвестиційну привабливість.
3. Розвиток фінансової грамотності серед керівників підприємств. Це сприятиме кращому розумінню фінансових інструментів і ефективному їх використанню.
4. Співпраця з міжнародними фінансовими установами. Доступ до дешевших джерел фінансування може забезпечити стабільність у довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах фінансове забезпечення підприємств є не лише ключовим елементом їхнього функціонування, але й визначальним чинником стійкості, конкурентоспроможності та стратегічного розвитку. Інтеграція цифрових технологій, екологічних і соціальних аспектів, використання альтернативних джерел фінансування та міжнародного досвіду дозволить підприємствам ефективніше адаптуватися до змін на ринку та забезпечити довгостроковий успіх.

1.2 Інструменти державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні

Створення бізнесу є важливим інструментом вирішення багатьох проблем соціального, економічного та суспільного характеру. Воно забезпечує створення нових робочих місць, що, у свою чергу, сприяє збільшенню надходжень до бюджету. Однак, на сьогоднішній день власники малих і середніх підприємств опинились у складному становищі через вплив воєнного стану, що охопив економіку країни загалом. Незважаючи на це, важливим є налагодження роботи економічної системи, оскільки саме зараз державі необхідні стабільні надходження до бюджету.

Через нестачу коштів у клієнтів та самих підприємців, а також через перебої з постачанням води, електроенергії та опалення, велика частина суб'єктів господарювання була змушена скоротити свою підприємницьку діяльність. У багатьох регіонах країни підприємницька активність взагалі зупинилася. Одним із ключових завдань сьогодення є розробка ефективної державної політики щодо підтримки підприємців та створення сприятливих умов для їхньої діяльності, особливо у сфері оподаткування [27]. Рисунок 1.2 та 1.3 демонструє, що інтерес до МСБ серед населення України, який був помітний у 2020 році, продовжує зростати.

Аналіз даних на рисунку 1.3 показує, що найбільший інтерес до теми малого підприємництва спостерігається в західних регіонах України та столиці.

Для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємствам необхідно впроваджувати системи управління грошовими потоками, що включають як вхідні, так і вихідні потоки. Вхідні грошові потоки забезпечують створення фінансових ресурсів, тоді як вихідні відповідають за їх реалізацію. Фінансові ресурси формуються на всіх стадіях відтворювального процесу.

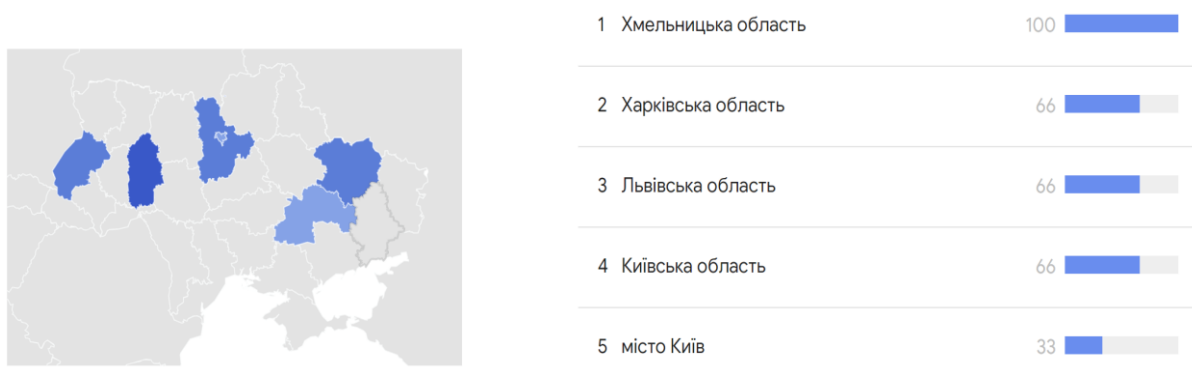

Рисунок 1.2 – Аналіз популярності запиту «Мале підприємництво» у регіонах України (створено автором на основі Google Trends) [48].

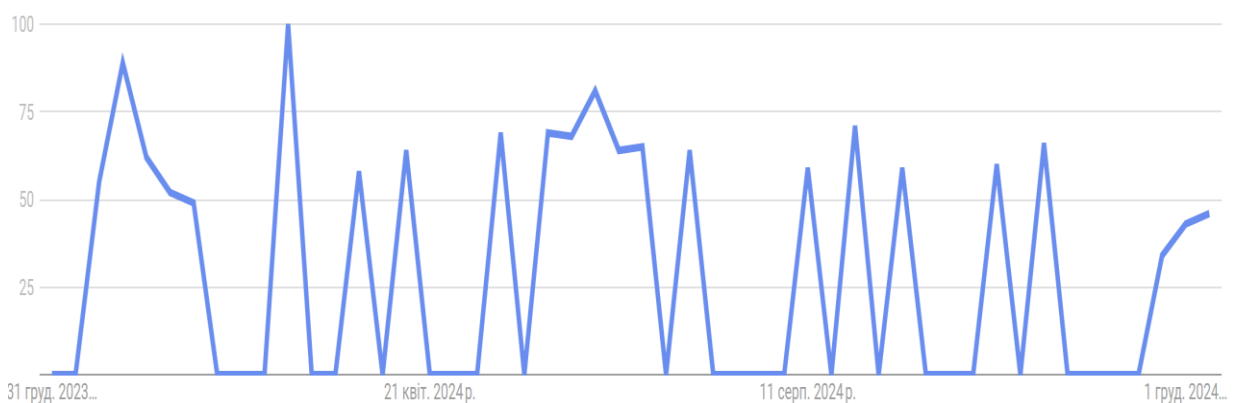

Рисунок 1.3 – Тенденції популярності запиту «Мале підприємництво» (створено автором на основі Google Trends) [48].

На першій стадії, стадії виробництва, відбувається поєднання всіх сукупних чинників виробництва, що створює додаткову вартість, яка в

майбутньому трансформується у валовий дохід. На першій стадії, стадії виробництва, відбувається поєднання всіх сукупних чинників виробництва, що створює додаткову вартість, яка в майбутньому трансформується у валовий дохід.

Друга стадія – це стадія розподілу, на якій відбувається розподіл і відчуження вартості громадського продукту, формування доходів організацій, а також цільових фондів вартості. Наступна стадія – стадія обміну, яка характеризується переходом коштів з грошової форми в товарну, забезпечуючи функціонування фінансових відносин. Остання стадія – стадія споживання, відображає завершення руху коштів та відсутність фінансових відносин.

Показники ліквідності та платоспроможності є ключовими індикаторами якості формування та використання фінансових ресурсів. Для оцінки цих показників використовують коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності, а також коефіцієнт власної платоспроможності. Високі показники ліквідності свідчать про здатність підприємства виконувати свої зобов'язання та розвиватися. Однак порушення термінів повернення коштів може призвести до розірвання договорів із постачальниками та підрядниками, зупинки виробничого процесу та значних фінансових втрат. Затримка з оплатою зобов'язань банкам або державі може спричинити штрафи та пеню [18], що негативно вплине на фінансові результати підприємства.

Додатково, підприємствам варто приділяти увагу не лише оптимізації грошових потоків, але й активному пошуку нових джерел фінансування, таких як державні програми підтримки, міжнародні гранти та партнерські інвестиції. Особливо це актуально в умовах обмеженості ресурсів і нестабільності ринкової ситуації. Іншою важливою складовою є впровадження цифрових фінансових інструментів, які дозволяють автоматизувати облік, скоротити операційні витрати та підвищити прозорість фінансових операцій.

У сучасних умовах важливо забезпечувати гнучкість фінансової стратегії підприємства, орієнтуючись на змінність зовнішнього середовища та адаптуючи внутрішні процеси до поточних викликів. Ефективне управління фінансовими

ресурсами не тільки забезпечить стійкість бізнесу, але й створить умови для його розвитку та інноваційного зростання.

У період нестабільної ринкової економіки найбільш прийнятним методом фінансового забезпечення підприємницької діяльності вітчизняних підприємств залишається самофінансування, яке є найменш проблемним та найбільш доступним способом залучення ресурсів. Державна підтримка малого та середнього бізнесу також виступає можливим джерелом фінансування, проте в умовах фінансово-економічної кризи вона обмежена. Відтак, для здійснення господарської діяльності самофінансування наразі є основним механізмом отримання фінансових ресурсів. Водночас, важливим інструментом залучення коштів залишаються кредити фінансових установ. У цьому контексті велике значення мають репутація підприємства та тривалість його роботи на ринку, адже суб'єкти господарювання з позитивною кредитною історією зазвичай отримують більш вигідні умови кредитування.

Фінансова стійкість і репутація бізнесу значною мірою залежать від обсягу власного капіталу, який забезпечує майнову та операційну незалежність підприємства. Власний капітал виступає основним джерелом фінансування його діяльності. Підприємства, у яких частка власного капіталу перевищує позиковий, демонструють раціональніше управління своїми фінансами. Варто також зазначити, що залучення позикового капіталу можливе лише за наявності достатньої кількості власних ресурсів.

У сучасних умовах усі підприємства використовують фінансові ресурси для здійснення поточних витрат, спрямованих на розширення діяльності, виробництва, ремонт і заміну устаткування, виконання поточних фінансових операцій. При формуванні та розподілі фінансових ресурсів підприємства налагоджують економічні відносини з контрагентами, державою, банками та іншими суб'єктами ринку. Для забезпечення ефективного функціонування необхідно належним чином визначати структуру джерел створення фінансових ресурсів і раціонально ними розпоряджатися.

Фінансова рівновага є ключовим елементом економічної незалежності підприємства. Завдяки їй досягненню підприємство може ефективніше реалізовувати свою діяльність, розвивати виробничу та технологічну базу, підтримувати інвестиційну стабільність, підвищувати ефективність управлінських процесів. Державна підтримка МСП відіграє важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств. Використання державних інструментів підтримки допомагає підвищити операційну ефективність, забезпечити фінансову стабільність і створити сприятливе середовище для інвестиційної діяльності.

У сучасних умовах війни державні інструменти підтримки малого та середнього підприємництва орієнтовані переважно на розв'язання короткострокових проблем. Зміна задач і цілей діяльності підприємств у відповідь на економічні виклики впливає на структуру фінансової стабільності.

Основними передумовами використання державних інструментів підтримки в умовах війни є:

1. Зміцнення позицій підприємства в галузі та страхування його позицій на ринку в довгостроковій перспективі.
2. Відповідність стратегій фінансової рівноваги стандартам антикризового управління фінансами.
3. Ефективне управління активами, своєчасне оновлення необоротних активів.
4. Реалізація ефективних інвестиційних проектів і забезпечення необхідного рівня самофінансування розвитку за рахунок доходів.
5. Оптимізація податкових платежів і амортизаційної політики.
6. Використання найбільш вигідних форм залучення коштів, адаптованих до потреб підприємства [27].

Державна підтримка малого та середнього підприємництва включає фінансові субсидії, пільгові кредити, грантові програми та інші інструменти, спрямовані на розвиток бізнесу в складних умовах. Це особливо актуально в період воєнного стану, коли підприємства стикаються з обмеженнями в доступі

до ресурсів. Передумови використання державних інструментів підтримки (табл. 1.2)

Додатково варто відзначити, що в умовах сучасної економіки, яка знаходиться під впливом глобальних викликів, таких як пандемія, економічні

Таблиця 1.2 – Передумови запровадження державної підтримки малого й середнього підприємництва в умовах війни.

Передумови	Коротка характеристика
Принцип адаптивності та мобільності	Забезпечує можливість швидкого пристосування стратегій до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, сприяючи їх оперативному реагуванню на нові виклики.
Принцип стратегічності та цілеспрямованості	Орієнтується на визначення конкретних цілей і шляхів досягнення економічної стабільності, ґрунтуючись на альтернативних підходах і довгостроковій перспективі.
Принцип ієрархічності	Вимагає структурування стратегії на основні етапи та рівні виконання залежно від їх значущості, забезпечуючи чітке розмежування обов'язків і пріоритетів.
Принцип системності	Передбачає розгляд усіх компонентів економічної стабільності підприємства як взаємопов'язаних частин єдиного цілого, забезпечуючи їх узгоджену роботу.
Принцип раціональності та економічного ефекту	Гарантує, що результати реалізації стратегії перевищуватимуть затрачені ресурси, забезпечуючи економічну доцільність впроваджуваних заходів.
Принцип комплексності та взаємоузгодженості управління	Передбачає необхідність інтеграції всіх управлінських дій і процесів у єдину систему, забезпечуючи їх гармонійне функціонування і координацію.
Принцип фінансової стійкості	Орієнтує підприємство на досягнення стабільного фінансового стану шляхом ефективного управління ресурсами і підтримки балансу між доходами та витратами.
Принцип інноваційності та розвитку	Спрямований на врахування постійних змін у бізнес-середовищі та застосування новітніх технологій і методів, що сприяють адаптації та вдосконаленню діяльності підприємства.

санкції та військові конфлікти, підприємства повинні бути здатними швидко адаптуватися до змін середовища. Для цього необхідно створити систему антикризового управління, яка включає моніторинг фінансового стану, регулярне коригування бізнес-планів та впровадження інноваційних технологій

у виробничі та управлінські процеси. Такі заходи сприяють підвищенню стійкості підприємств до зовнішніх викликів та забезпечують стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Раціональне управління фінансовими ресурсами та ефективне використання державних інструментів підтримки сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, фінансової стійкості та довгостроковому розвитку підприємств навіть в умовах нестабільності.

Особливу увагу слід приділити питанням фінансового планування та аналізу. Розробка детальних фінансових стратегій, які враховують як внутрішні, так і зовнішні ризики, є основою для забезпечення успішного функціонування підприємства. Крім того, необхідно впроваджувати систему внутрішнього аудиту для моніторингу ефективності використання фінансових ресурсів і запобігання можливим зловживанням або помилкам у процесі управління.

У підсумку, ефективне управління фінансами, в поєднанні з використанням доступних державних інструментів підтримки, дозволяє підприємствам зберігати фінансову стабільність, мінімізувати ризики та забезпечувати сталий розвиток навіть у найскладніших умовах.

У сучасному світі особливу значущість набуває науковий підхід до створення ефективної системи балансування фінансів підприємств. Це необхідно для досягнення рівноваги інтересів усіх учасників системи фінансових відносин. Балансування в межах фінансів підприємств передбачає узгодження окремих складових фінансової системи, включаючи раціональне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів. Воно також спрямоване на забезпечення загальної економічної рівноваги, яка охоплює розширене відтворення у відповідності до ключових фінансових інтересів: максимізацію ринкової вартості підприємства, забезпечення основним і оборотним капіталом, інвестиціями, а також оптимізацію податкових платежів.

Війна, по суті, є зіткненням економік країн, і в таких умовах підприємства повинні зберігати функціонування та отримувати ресурси для роботи. Держава, своєю чергою, має адаптувати податкове навантаження та коригувати

законодавство у сфері оподаткування, враховуючи воєнні обставини. Це дозволить бізнесу зберігати фінансову стабільність, отримувати хоча б мінімальний прибуток і продовжувати діяльність навіть у складних умовах. Сьогодні Україна перебуває у стані війни, що вимагає оперативної перебудови економічних процесів та державної політики.

У системі фінансової діяльності держави в умовах воєнного стану центральною складовою є адміністрування податків. Податкові надходження залишаються ключовим джерелом наповнення бюджету. Одним із нагальних завдань держави є зниження податкового тиску на бізнес. Держава має розробляти правові механізми, які сприятимуть підтримці та розвитку підприємницької діяльності, а не стримуватимуть її. Головною метою державних законодавців на даний час є створення сприятливих умов для підприємців через запровадження податкових стимулів. Зокрема, зміни в законодавстві, спрямовані на введення податкових пільг, є важливим кроком у підтримці економіки та бізнесу в умовах кризи.

Формування фінансових ресурсів підприємства вимагає створення структурного плану, де більшу частину сукупного капіталу становитимуть власні кошти. У випадку, якщо позиковий капітал дорівнює власному або перевищує його, фінансовий стан підприємства може погіршитися. Це пов'язано з додатковими виплатами банкам чи іншим фінансово-кредитним установам, а також із підвищенням залежності підприємства від зовнішнього фінансування. Для уникнення таких проблем фінансисти мають пріоритетно оцінювати економічну доцільність залучення позикових коштів.

Раціональне управління фінансами підприємств вимагає не лише оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, а й ефективної політики у сфері інвестицій, управління податковими платежами та підтримки ліквідності. Створення стійкої фінансової системи підприємств дозволяє їм ефективно функціонувати навіть в умовах зовнішніх викликів, таких як воєнний стан. Держава повинна сприяти створенню сприятливих умов для ведення бізнесу, використовуючи всі можливі інструменти, включаючи податкові пільги,

пільгові кредити та інші форми підтримки підприємців. Це забезпечить стабільне функціонування бізнесу та стане запорукою розвитку економіки навіть у складних умовах.

Кризові процеси в Україні призвели до зменшення обсягів державної підтримки у фінансово-кредитній та інвестиційній сферах для малого та середнього бізнесу (МСБ). Це, у свою чергу, спричинило зниження їхнього експортного потенціалу. Український МСБ отримує значну підтримку у вигляді консультацій і технічної допомоги через реалізацію проектів і програм, фінансованих ЄС та європейськими фінансовими установами. Однак, попри економічну доцільність співпраці з європейськими структурами, українські підприємства часто стикаються з проблемами. Основними є недостатня інформованість про можливість участі у європейських програмах і проекти, а також труднощі з реалізацією таких ініціатив через бюрократичні перешкоди.

Забезпечення фінансової стійкості є ключовим фактором зростання економічного потенціалу підприємства в довгостроковій перспективі. Хоча рентабельність і прибутковість є необхідними умовами для діяльності підприємства, саме фінансова стійкість виступає достатнім критерієм. Вона досягається, коли власний капітал перевищує позикові кошти або забезпечує фінансову рівновагу. У таких умовах фінансово-економічний стан підприємства має тенденцію до покращення. Це дозволяє розділити забезпечення фінансової стійкості на два періоди: короткостроковий, який передбачає стабілізацію фінансової стійкості, та довгостроковий, що спрямований на зростання власного капіталу через прибуток і формування фінансово-економічної стабільності.

У 2020 році уряд України впровадив реформу «роздільного» регулювання, що змінила правила функціонування небанківського фінансового ринку. Завдяки цій реформі ринок було розподілено між двома регуляторами: Національним банком України та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Це мало на меті зробити сектор прозорішим, усунути регуляторний арбітраж і забезпечити рівномірне регулювання. У результаті, у 2020 році кредити для

МСБ становили 31% від загального обсягу кредитування нового бізнесу, що на 2% менше, ніж у попередньому році.

Малий і середній бізнес виявився особливо вразливим до наслідків пандемії COVID-19. Уряд запровадив низку програм підтримки, які передбачали часткове покриття процентних ставок і державні гарантії для отримання кредитів[29]. Такі заходи разом із поступовим відновленням економіки сприяли стабілізації корпоративного кредитування. У другому півріччі 2020 року, після скорочення обсягів корпоративного портфеля у першій половині року, кредити в гривні, видані підприємствам, зросли. За підсумками року загальний обсяг кредитів бізнесу в національній валюті збільшився на 4,3%. При цьому фінансові установи з іноземним і приватним капіталом демонстрували швидше зростання темпів кредитування, яке становило 15% у річному вимірі. Водночас валютні кредити зменшилися на 11,1% у доларовому еквіваленті [24].

Таким чином, зусилля з підтримки малого та середнього бізнесу в умовах кризи є важливими для стабілізації економіки. Реалізація реформ і програм, спрямованих на забезпечення доступу до фінансування, а також покращення інформаційної підтримки підприємств, сприятимуть зміцненню їхньої фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Наказом Президента України була започаткована кредитна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка має на меті полегшення доступу малого бізнесу до банківських кредитів. Головна ціль програми полягає в посиленні конкурентоспроможності малого підприємництва в Україні, створенні нових робочих місць та стимулюванні повернення громадян, які вирішили будувати кар'єру за кордоном. За реалізацію цієї програми відповідає Фонд розвитку підприємництва, створений при Міністерстві фінансів України за підтримки партнерських банків, у співпраці з Міністерством економіки та Офісом розвитку МСБ. Програма передбачає кредитування за зниженими відсотковими ставками: 5%, 7% і 9%. Станом на травень 2021 року через 30 партнерських банків було оформлено 17 037 кредитів на загальну суму 43 955 млн грн [10].

Державне кредитування виявило свою дієвість та ефективність. Однак його максимальна ефективність можлива за наявності системи повернення кредитних ресурсів, яка гарантує погашення та виплату наданих кредитних коштів. Важливим аспектом є контроль уповноваженими державними органами за цільовим використанням цих ресурсів. Підприємства-позичальники, у свою чергу, повинні нести реальну та невідворотну відповідальність за нецільове використання державних кредитних коштів.

Фінансово-управлінська підтримка малого бізнесу з боку держави також реалізується через механізм державних закупівель. Закупівлі повинні бути спрямовані на підтримку вітчизняних виробників, забезпечуючи підприємцям гарантії збуту продукції. Це дозволяє підприємствам почуватися впевнено у своїй фінансовій стабільності. Крім того, бюджетні дотації слід спрямовувати на посилення інформаційного, технічного та кадрового забезпечення малого бізнесу. Такий підхід є ефективним, як свідчить міжнародний досвід, адже держава зацікавлена у підтримці господарських одиниць, які виробляють затребувані товари та послуги, надаючи їм необхідну ресурсну базу для повноцінного функціонування.

Фіскальна політика України відіграє ключову роль у формуванні економічних механізмів, що впливають на розвиток підприємств. Як невід'ємна частина фінансової політики країни, вона повинна сприяти реалізації принципів ефективного соціально-економічного розвитку. Засоби реалізації фіскальної політики залежать від економічних умов країни та цілей, поставлених урядом, який приймає відповідні рішення [28].

Таким чином, комплексний підхід до підтримки малого бізнесу, включаючи зниження кредитних ставок, контроль за використанням державних ресурсів, державні закупівлі та ефективну фіскальну політику, є важливим інструментом забезпечення економічного зростання та стабільності в Україні.

Ще одним важливим інструментом, який держава використовує для підтримки МСБ, є кредитування з пільговими умовами, а також часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами. Для забезпечення

максимальної ефективності таких заходів важливо, щоб вони охоплювали підприємницький сектор загалом і не були надто персоніфікованими. Такий підхід зменшує ризики зловживань з боку окремих фізичних осіб-підприємців.

Управління підприємницькою діяльністю може здійснюватися через два основні шляхи: прямий вплив на господарські процеси та результати виробництва товарів і послуг, або ж опосередкований вплив на суб'єктів господарювання. До опосередкованих заходів належить, зокрема, спрощення доступу підприємців до кредитних ресурсів. З огляду на те, що основними установами, які можуть надати необхідний обсяг фінансових ресурсів, є фінансово-кредитні організації, держава повинна сприяти впровадженню політики, яка забезпечить полегшення доступу до банківських кредитів. Особливу увагу слід приділити малому бізнесу, оскільки банки часто не зацікавлені у видачі мікрокредитів цьому сегменту підприємств [27].

Держава може виступити гарантом для банківських установ, забезпечуючи повернення наданих кредитів. Така система гарантій спростить доступ малого бізнесу до позикових коштів і підвищить довіру банків до підприємців. Цей механізм сприятиме активізації діяльності малого бізнесу, зменшенню ризику банкрутства та загалом стабілізації економічної ситуації. Завдяки державним гарантіям можна створити ефективну систему регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні, що стане важливим кроком для розвитку малого бізнесу [25]. Окрім цього, слід згадати про діяльність фондів гарантування кредитів. Такі фонди здатні значно розширити можливості підприємств у доступі до фінансування. Вони можуть допомогти підприємцям, які перебувають у складному фінансовому становищі, отримати необхідні ресурси для забезпечення функціонування свого бізнесу. Це зміцнить довіру комерційних банків до бізнес-позичальників, що сприятиме збільшенню обсягу кредитування малого бізнесу [23].

Таким чином, забезпечення фінансової стабільності підприємств в умовах воєнного стану повинно бути спрямоване на зменшення негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на їхню діяльність. Важливо створити умови

для ефективної реалізації запланованих заходів, що дозволить підприємствам досягти необхідного рівня фінансової стійкості та незалежності в майбутньому. Управління в цьому контексті слід розуміти як процес планування, організації, мотивації та контролю, спрямований на досягнення поставлених цілей організації. Це передбачає взаємодію між керівними суб'єктами та об'єктами управління з метою досягнення бажаних результатів і стабільного розвитку підприємств.

1.3 Правове регулювання фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва в Україні

При формуванні стратегічних орієнтирів підтримки та модернізації інституту малих і середніх підприємств важливо враховувати поєднання державних інтересів, інтересів підприємців і поточний економічний стан країни. Одним із ключових завдань держави на сьогодні є стимулювання розвитку МСБ відповідно до визначених цілей і принципів підтримки. При цьому основним акцентом має бути не лише пряма фінансова підтримка підприємств, але й створення сприятливого підприємницького клімату, що сприятиме їх сталому розвитку.

Організація успішного функціонування малого бізнесу потребує належної фінансово-кредитної підтримки з боку держави та пошуку інноваційних механізмів фінансування. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки шляхом зміцнення позицій бізнесу на внутрішньому ринку та освоєння нових міжнародних сегментів. Для забезпечення ефективного функціонування підприємств малого бізнесу необхідно впроваджувати такі заходи:

- прямий вплив державного управління: збільшення бюджетних асигнувань, запровадження пільгового кредитування та часткової компенсації процентних ставок за кредитами [22];

- опосередкований вплив: підтримка інфраструктури ринку кредитних послуг, стимулювання конкуренції між суб'єктами фінансового ринку, забезпечення доступу до фінансових ресурсів через здешевлення кредитування малого бізнесу, залучення ширшого кола підприємців до програм компенсації процентних ставок.

Державна підтримка повинна включати підготовку спеціалістів для надання консультацій щодо активізації діяльності малого бізнесу на ринку. Розробка оновленого плану заходів до Стратегії розвитку МСБ повинна враховувати принцип участі, що передбачає залучення ключових стейкхолдерів як з боку держави, так і бізнес-спільноти. Особливу увагу слід приділити створенню умов для трансформації малого бізнесу в середній, а також підтримці підприємств з експортним потенціалом або значною інноваційною складовою [31].

Економічна політика держави виступає важливим регулятором у забезпеченні розвитку підприємництва. Вона передбачає вплив через державні механізми, урядові рішення та дії органів економічної влади (рис. 1.4).

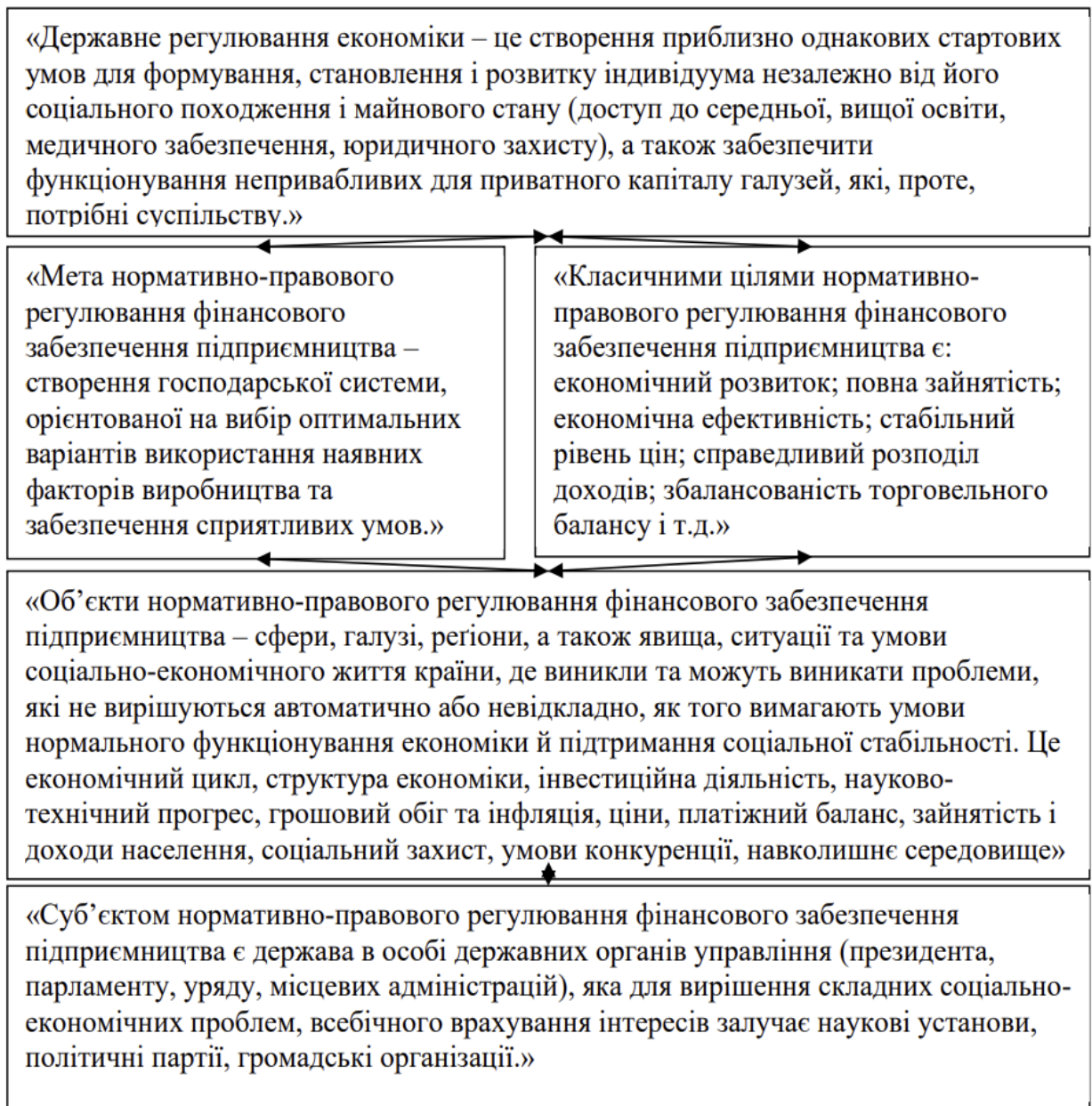

Рисунок 1.4 – Нормативно-правова база регулювання фінансового забезпечення малого й середнього бізнесу [31].

Основними цілями державної підтримки підприємництва є:

1. Створення потужного підприємницького сектора.
2. Заохочення перспективних галузей і напрямків діяльності.
3. Залучення більшого обсягу інвестиційних ресурсів.
4. Сприяння інноваційно-інвестиційній діяльності у стратегічно вигідних напрямках.

5. Забезпечення стабільного функціонування місцевого підприємництва в умовах зростаючої конкуренції.

Розширення нормативно-правової бази для розвитку МСБ передбачає вдосконалення законодавчих актів, які регулюють механізми фінансового забезпечення підприємств. Для досягнення цієї мети необхідно:

- спрощення регуляторних процедур для доступу до фінансових ресурсів.
- впровадження електронних платформ для подачі заявок на отримання державної підтримки.
- розробка прозорих механізмів моніторингу використання фінансових ресурсів, що надаються у межах державних програм.

Додатково, державні органи повинні зосередитися на гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами для залучення іноземних інвестицій. Це особливо важливо для малих підприємств, які прагнуть інтегруватися у глобальні ринки та отримати доступ до європейських грантових програм і фінансових інструментів.

Складові системи правового регулювання фінансового забезпечення малого й середнього підприємництва, які виступають інструментами управління національною економікою. (рис.1.5). Відповідно основна мета і завдання правового регулювання визначаються домінуючою в суспільстві та наукових колах парадигмою. Водночас ці цілі не є однозначними і можуть вступати в протиріччя одна з одною. Тому важливо чітко розподілити відповідальність за досягнення ефективності правового регулювання між різними інструментами, враховуючи ступінь їх впливу на поставлені завдання.

Рисунок 1.5 – Елементи правового механізму фінансового забезпечення малого й середнього підприємництва [31].

Однією з основ правового регулювання фінансового забезпечення малого й середнього підприємництва є бюджетна політика. Вона охоплює створення, розподіл і виконання бюджетів на різних рівнях.

Нестабільність економічного середовища, яка спричинила скорочення обсягів виробництва, безпосередньо впливає на доходи та витрати державного бюджету. У цьому контексті для аналізу ефективності впливу державних витрат на економічне зростання використовується закон Вагнера. Згідно з сучасною інтерпретацією, зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) супроводжується ще швидшим зростанням державних витрат [28].

Таким чином, ефективна економіка не може існувати без державного втручання, так само як держава не може функціонувати без міцної економічної системи. У сучасних умовах державна політика спрямована на розробку довгострокових стратегій, зокрема моделі забезпечення сталого розвитку підприємництва в контексті продовольчої безпеки.

Державна економічна політика базується на історичному досвіді та являє собою систематизований вплив держави на процеси й суб'єкти господарювання. Основними її цілями є регулювання економічної системи, забезпечення її стабільності та стимулювання інноваційного розвитку. Держава впливає на підприємницьку діяльність через такі механізми, як створення сприятливих умов для бізнесу, зокрема пільгового кредитування, субсидування та податкових пільг. Це дає змогу підтримувати сталий розвиток малого та середнього підприємництва, яке є ключовою ланкою економіки.

Окрім бюджетної політики, до правового регулювання фінансового забезпечення малого й середнього підприємництва відносяться податкова політика, механізми пільгового кредитування, створення програм підтримки експорту та сприяння інноваційній діяльності. Наприклад, ефективним інструментом є створення спеціальних економічних зон і бізнес-інкубаторів, які забезпечують сприятливі умови для розвитку підприємництва.

Ще одним важливим напрямком є забезпечення прозорості правових процедур і зменшення адміністративного тиску на бізнес. У цьому контексті необхідно впроваджувати цифровізацію адміністративних процесів, що дозволить зменшити бюрократичні бар'єри й полегшити доступ підприємців до державних послуг.

З метою покращення правового регулювання фінансового забезпечення малого й середнього підприємництва необхідно орієнтуватися на міжнародний досвід, зокрема країн Європейського Союзу. Це включає адаптацію правових норм до сучасних викликів, таких як глобалізація, цифровізація та зміна клімату. Також важливим є створення умов для інтеграції українських підприємств у світові ринки через програми підтримки експорту, навчання підприємців і створення міжнародних бізнес-мереж.

Державна політика має також враховувати ризики, пов'язані з економічною нестабільністю та воєнним станом. Для цього необхідно розробити інструменти, які дозволять бізнесу швидко адаптуватися до змін, забезпечувати фінансову стійкість і мінімізувати втрати.

Ефективне правове регулювання фінансового забезпечення малого й середнього підприємництва є основою для сталого економічного розвитку. Це вимагає комплексного підходу, який включає бюджетну, податкову та кредитну політику, а також створення сприятливих умов для розвитку підприємництва. Інноваційні підходи, адаптація до сучасних викликів і інтеграція міжнародного досвіду дозволять забезпечити стабільність і конкурентоспроможність малого й середнього бізнесу в Україні.

Висновок до першого розділу

Фінансове забезпечення малого та середнього підприємництва є невід'ємною складовою економічного розвитку країни, оскільки впливає на його стабільність, конкурентоспроможність та спроможність адаптуватися до сучасних викликів. Воно охоплює внутрішні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємств та зовнішні механізми підтримки з боку держави і нормативно-правового регулювання.

Фінансове забезпечення підприємництва полягає у формуванні, розподілі та ефективному використанні фінансових ресурсів для забезпечення стабільного функціонування та розвитку бізнесу. Основними джерелами фінансування є власний капітал, позикові кошти та державна підтримка. У сучасних умовах, коли економіка України перебуває під впливом війни та кризових явищ, метод самофінансування залишається найефективнішим способом фінансового забезпечення. Однак, навіть за наявності ефективного управління внутрішніми ресурсами, підприємствам часто необхідно залучати додаткові фінансові джерела, що вимагає сприятливого доступу до кредитних ресурсів та фінансових ринків.

Фінансова стійкість підприємств є базовим чинником їх конкурентоспроможності та результативності. Вона забезпечується оптимальним балансом між власними та позиковими ресурсами, ефективним фінансовим плануванням і грамотним управлінням активами. Такий підхід створює передумови для довгострокового розвитку бізнесу та підвищення його стійкості до економічних змін.

Державна підтримка малого та середнього підприємництва є важливим елементом стимулювання економічного зростання. Серед основних інструментів можна виділити програми пільгового кредитування («Доступні кредити 5-7-9%»), субсидії, грантові програми, податкові пільги та часткове покриття відсоткових ставок за кредитами. Ці заходи спрямовані на допомогу підприємствам у подоланні фінансових труднощів, що особливо актуально у період кризи. Завдяки таким програмам зростають обсяги виробництва, створюються нові робочі місця, розвивається експортний потенціал.

Важливим аспектом державної підтримки є впровадження механізму гарантій для банківських установ, які надають кредити малим та середнім підприємствам. Це сприяє зменшенню ризиків для банків і розширенню доступу підприємців до фінансових ресурсів. Такі ініціативи підвищують довіру фінансових установ до малого бізнесу, знижують рівень банкрутств та стимулюють підприємницьку діяльність.

Ефективне нормативно-правове регулювання фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва є основою створення сприятливого підприємницького клімату. Основними напрямками державного впливу є бюджетна політика, податкове регулювання, стимулювання інвестиційної діяльності та сприяння розвитку фінансових ринків.

В умовах війни особливу увагу приділяють адаптації правових механізмів до кризових обставин. Це включає впровадження пільгових умов кредитування, зменшення податкового навантаження, стимулювання експорту та підтримку підприємств, які працюють у стратегічно важливих галузях. Важливими напрямками є також інтеграція українських підприємств у міжнародні економічні процеси та забезпечення їхньої довгострокової стабільності.

На основі проведеного аналізу можна виділити ключові напрямки подальшого розвитку фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва в Україні:

1. Розширення доступу до фінансових ресурсів;
2. Покращення нормативно-правової бази;
3. Стимулювання інновацій;
4. Підтримка підприємництва в кризових умовах.

Комплексний підхід до фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва, який включає раціональне використання внутрішніх ресурсів, ефективне державне регулювання та створення сприятливого правового середовища, є ключовим фактором сталого економічного розвитку України. У сучасних умовах важливо не лише підтримувати бізнес, але й формувати основи для його довгострокового зростання, інтеграції у міжнародні ринки та підвищення конкурентоспроможності.

2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

2.1 Державна підтримка МСП в Україні: оцінка ефективності та перспективи

На сучасному етапі розвитку український малий бізнес переживає період активної адаптації та відновлення. Після складних політичних та економічних подій останнього десятиліття, включаючи військові дії, девальвацію гривні та економічну кризу, малий бізнес намагається стабілізувати свою діяльність і забезпечити конкурентоспроможність на ринку. Ефективний розвиток цього сектору залежить від реалізації дієвої державної політики, спрямованої на підтримку підприємництва, створення сприятливого бізнес-клімату та зниження адміністративних бар'єрів.

Малий і середній бізнес (МСБ) є фундаментальною складовою української економіки. Його роль особливо важлива в умовах війни, коли великий бізнес значно постраждав через руйнування інфраструктури, втрату ринків збуту та інвестицій. МСБ, завдяки своїй мобільності та гнучкості, швидше адаптується до змін та забезпечує економічну стабільність регіонів. Крім того, малий бізнес сприяє створенню нових робочих місць, що є критично важливим у контексті зростання безробіття через воєнні дії.

Кожен суб'єкт підприємницької діяльності в Україні належить до певної категорії залежно від розмірів і фінансових показників, зокрема:

- великі підприємства мають понад 250 працівників і річний чистий дохід понад 50 млн євро;
- середні підприємства працюють із чисельністю персоналу до 250 осіб і доходом до 50 млн євро;
- малі підприємства мають до 50 працівників і дохід до 10 млн євро, зокрема:
- мікропідприємства (до 10 працівників і дохід до 2 млн євро) [15].

Класифікація підприємств	Найменування показника*	Категорії підприємств (відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону № 996-XIV)			
		Мікро підприємство	Мале	Середнє	Велике
2.1	Балансова вартість активів	до 2 млн. євро	до 10 млн. євро	до 43 млн. євро	понад 43 млн. євро
–	Чистий дохід від реалізації	до 2 млн. євро	до 10 млн. євро	до 50 млн. євро	понад 50 млн. євро
–	Середня кількість працівників	до 10 осіб	до 50 осіб	до 250 осіб	понад 250 осіб

в за розміром

У структурі українського підприємництва за розміром станом на 2024 рік частка малих підприємств становить 96,1 %, середніх – 3,7 %, а великих – 0,2 %. (рис. 2.2).

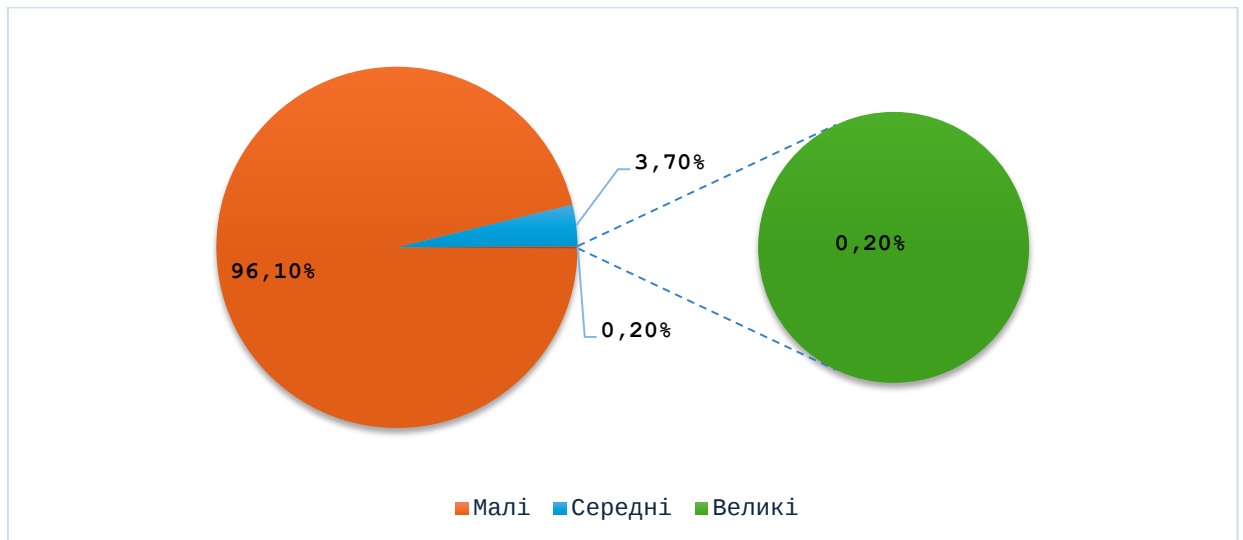

Рисунок 2.2 – Кількість підприємств за їх розмірами у відсотках до загальної кількості підприємств [48].

За даними 2024 року, в Україні налічується 350 784 малих підприємств, які зосереджені у таких ключових галузях:

- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів і мотоциклів – 95 210 одиниць;
- сільське, лісове та рибне господарство – 46 875 одиниць;
- операції з нерухомим майном – 38 920 одиниць;
- професійна, наукова та технічна діяльність – 33 560 одиниць.

Найменше підприємств функціонує у сферах:

- освіта – 2 150 одиниць;
- мистецтво, спорт, відпочинок та розваги – 1 970 одиниць [48].

Малі та середні підприємства активно працюють у сфері сільського господарства, професійних послуг, а також у торгівлі, яка залишається однією з провідних галузей підприємницької діяльності в Україні (рис. 2.3). У 2024 році спостерігається стабільне зростання частки підприємств, які займаються наданням професійних послуг та впровадженням технологічних інновацій. Це свідчить про поступовий перехід до створення доданої вартості у різних секторах економіки.

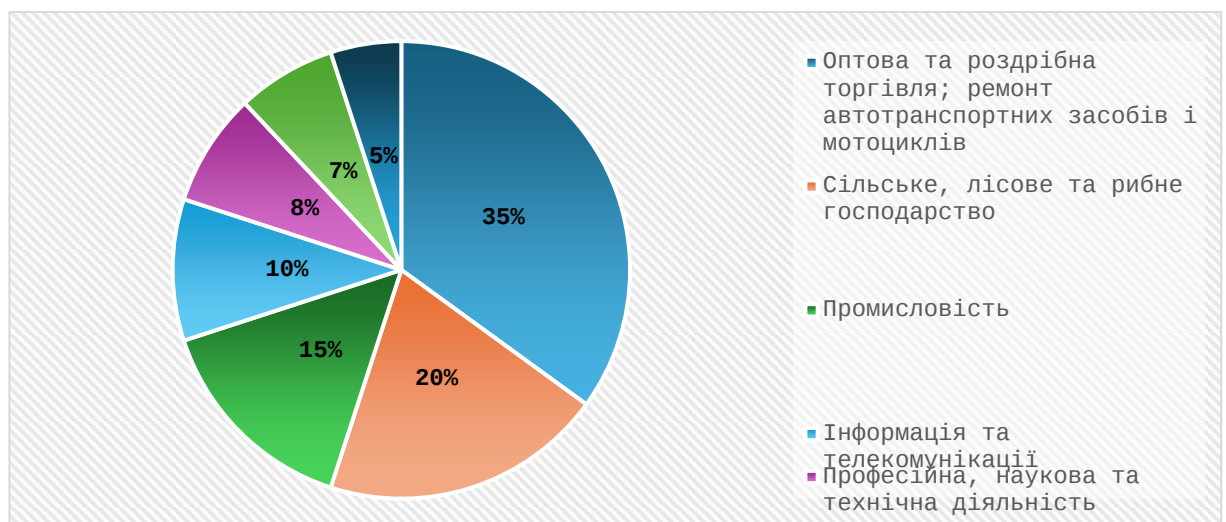

Рисунок 2.3 – Галузева структура малого й середнього підприємництва в Україні % 2024 рік

На сучасному етапі малий бізнес в Україні переживає період розвитку та відновлення. Після низки політичних подій кількарічної давності, які спричинили економічну кризу, значну девальвацію гривні та невизначеність у країні, малий бізнес почав поступово пристосовуватися до нових умов і працювати ефективніше. Підвищення конкурентоспроможності та впровадження сучасних бізнес-тенденцій в Україні напряду залежать від ефективної державної політики, спрямованої на розвиток малого підприємництва, що стане основою для загального економічного зростання. Проте однією з головних проблем у розвитку малого бізнесу залишається його недосконале становлення. Хоча держава створила певні умови для започаткування та функціонування малого бізнесу, слабкі економічні реформи стали суттєвим гальмом для його прогресу.

Останнім часом питання підтримки малого бізнесу набуло актуальності в Україні. Держава має сконцентруватися на розвитку малого підприємництва, яке здатне збільшити бюджетні надходження, створювати робочі місця та сприяти переходу від сировинної моделі економіки до економіки, заснованої на діяльності малого бізнесу. Адже сировинна економіка є однією з найнижчих стадій економічного розвитку. Якщо Україна не змінить напрям свого економічного курсу, це може призвести до рецесії. Нині наповнення державного бюджету значною мірою залежить від експорту сировини, і хоча знецінення гривні робить українські товари конкурентоздатними на міжнародному ринку, це лише тимчасово дозволяє виконувати річні бюджетні плани. Така ситуація може спровокувати інфляцію, яка, у свою чергу, сприятиме поширенню бідності.

Ефективність діяльності підприємства є економічною категорією, яка відображає співвідношення між отриманими результатами та витратами на їх досягнення. При цьому ресурси можуть бути представлені або в обсязі їх первісної вартості, або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо-спожиті ресурси).

Ключові показники ефективності – це обмежений набір основних параметрів, які використовуються керівництвом для відстеження та оцінки результатів діяльності підприємства, а також для прийняття управлінських рішень. Ці показники повинні відображати всю необхідну інформацію для управління підприємством, включаючи співвідношення між ресурсами та вартістю закупівлі товарів, зокрема палива, що дозволяє отримати вартісні показники ефективності діяльності.

Додатково, у сучасних умовах підвищення ефективності операційної діяльності пов'язане із впровадженням технологічних інновацій та інформаційних систем, які забезпечують автоматизацію процесів обліку і контролю. Цифровізація бізнес-процесів, використання системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), а також застосування аналітичних платформ дозволяють підвищити прозорість операцій та сприяти прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень.

Крім того, важливим аспектом є формування сильної корпоративної культури, яка сприяє підвищенню мотивації персоналу та ефективності виробничих процесів. Високий рівень залученості працівників у досягнення стратегічних цілей підприємства є ключовим фактором для забезпечення його стабільного розвитку і конкурентоспроможності.

Система фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва ґрунтується на низці заходів, спрямованих на використання економічних законів для управління фінансовими ресурсами і відносинами. Ця система включає методи та форми організації фінансових відносин, що забезпечують стійкий розвиток підприємництва, а також економічний і соціальний прогрес суспільства.

На основі вітчизняного та зарубіжного досвіду можна визначити ключові фактори, що обмежують розвиток малого й середнього підприємництва: дефіцит власного капіталу, високий податковий тиск і труднощі залучення зовнішнього фінансування. Внутрішні кошти підприємств, попри принципи самоокупності й самофінансування, часто виявляються недостатніми для

забезпечення стабільного функціонування. Особливо гостро це проявляється в умовах складного доступу до банківських ресурсів і ринку цінних паперів, що позбавляє підприємства можливості повноцінно конкурувати з великим бізнесом і загострює проблему недостатності ліквідності та капіталу.

З огляду на важливість фінансово-кредитних інструментів у створенні та розвитку малого й середнього підприємництва, надання державної та недержавної підтримки є об'єктивною необхідністю. Така підтримка повинна бути багатосторонньою, практичною та спрямованою на забезпечення фінансової незалежності підприємств, створення сприятливих умов для їхнього розвитку та підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Зокрема, особливу увагу слід приділити підтримці інноваційних проєктів малого бізнесу, які сприяють модернізації економіки та її переходу до технологічної моделі розвитку.

Система забезпечення ресурсами суттєво впливає на діяльність малого та середнього підприємництва, формуючи економічне середовище для їх функціонування. Однак у нинішніх умовах спостерігається ряд проблем, зокрема недостатність інформації про доступні ресурси та умови їх використання, монополізація ринку нерухомості, а також недотримання принципів прозорого надання ресурсів. Ускладнюється доступ підприємств до сировинних, матеріально-технічних, трудових та інформаційних ресурсів через економічно не вигідні умови оренди, що обмежує можливості їх розвитку.

Попри те, що ринок засобів виробництва та сировини демонструє позитивну динаміку, порівняно з ринком нерухомості, дефіцит фінансових ресурсів залишається вагомим бар'єром для малого й середнього бізнесу. Це створює нерівні умови конкуренції між малими та великими підприємствами. У таких умовах місцеві та регіональні органи влади повинні активно підтримувати малий бізнес через стимулювання розвитку його виробничої бази та матеріально-технічного забезпечення. Це може включати надання в оренду виробничих і нежитлових приміщень, виділення земельних ділянок, передачу у використання нереалізованого обладнання чи покинутих об'єктів.

Додатково, важливо розвивати систему пільг для малого підприємництва. Це може включати зниження тарифів на водопостачання, електроенергію, оренду земельних ділянок і приміщень, а також стимулювання зменшення витрат на сировину та матеріали. Малий і середній бізнес також має активно долучатися до вирішення соціально-економічних проблем регіонів, що сприятиме залученню державних замовлень і стимулюватиме економічний розвиток на місцевому рівні.

Таким чином, для забезпечення сталого розвитку малого та середнього підприємництва в Україні необхідно не лише покращити доступ до фінансових ресурсів, але й створити комплексну систему підтримки, що сприятиме формуванню рівних умов конкуренції та модернізації економіки.

Податкова система в Україні є основним інструментом фінансового регулювання, який визначає взаємовідносини між малими, середніми та великими підприємствами і державою. Водночас, особливості оподаткування малого і середнього бізнесу залишаються однією з найактуальніших проблем. Нині ці сектори економіки виконують важливу роль у вирішенні соціальних і економічних питань країни. Ефективна діяльність малих підприємств залежить від системного підходу, що включає економіко-статистичне моделювання, прогнозування, а також застосування ефективних форм, методів і дій, спрямованих на коригування їхньої діяльності. Крім того, державна і соціальна підтримка малого та середнього бізнесу є важливим компонентом, що дозволяє прискорити їхній розвиток, посилити вплив на соціальну сферу і в цілому сприяти підвищенню добробуту суспільства.

Механізм функціонування малих підприємств будується на принципах, які враховують специфіку української економіки та соціально-політичного життя (рис. 2.4).

Комплексність, яка передбачає як розробку стратегічних основ розвитку, так і визначення тактичних прийомів і методів, відповідних поточному етапу економічного розвитку.

Системний підхід, що включає інтеграцію форм, інструментів, методів і способів реалізації підтримки.

Об'єктивність, яка передбачає вивчення усіх факторів, що впливають на функціонування малого та середнього бізнесу.

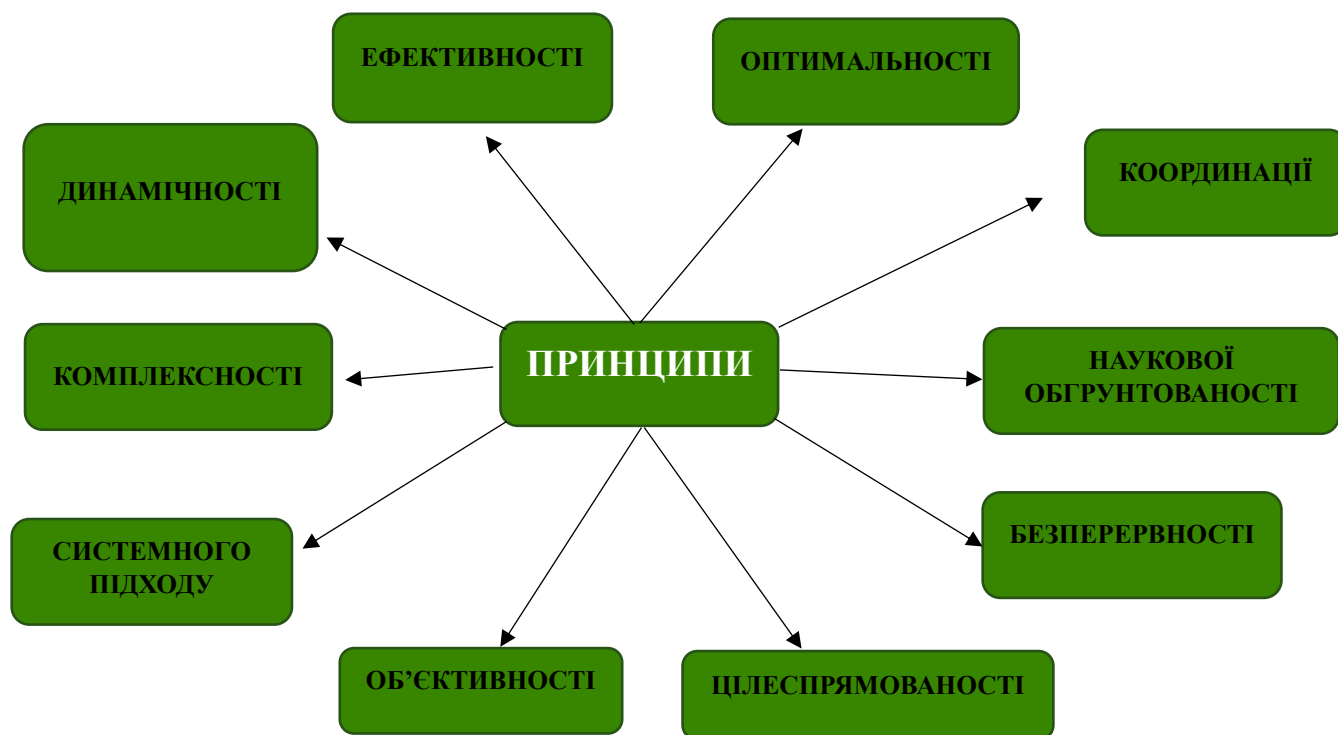

Рисунок 2.4 – Принципи малого підприємництва

Цілеспрямованість, яка визначає конкретну адресність підтримки, із чітким розумінням мети, напрямків, форм і способів реалізації.

Безперервність, що вимагає постійного оновлення та адаптації механізмів підтримки.

Динамічність, яка передбачає, що розробка механізмів – це безперервний процес вдосконалення.

Координація, яка забезпечує взаємодію між різними рівнями підтримки та елементами системи.

Оптимальність, що передбачає вибір найбільш вигідних напрямків та диверсифікацію підприємницьких рішень.

Ефективність, яка вимірюється досягненням конкретних результатів через реалізацію державних та регіональних програм підтримки.

Виходячи із зазначених принципів, основною метою механізму є підвищення значимості малого та середнього бізнесу у розвитку економіки країни, укріплення його конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Реалізація цієї мети дозволяє вирішити низку важливих завдань:

- Забезпечити зростання кількісних показників економічного розвитку, таких як ВВП, кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва, надходження до бюджету, а також скорочення рівня безробіття.
- Сприяти розвитку конкуренції, обмежуючи монополізм.
- Забезпечити інноваційний розвиток через технічну та технологічну модернізацію підприємств.
- Зміцнити соціальне партнерство та підвищити соціальну відповідальність бізнесу.

Окрім переліченого, необхідно розглянути роль доступу до фінансових ресурсів для підприємств малого і середнього бізнесу. Однією з основних проблем залишається високий податковий тиск, який суттєво обмежує можливості зростання.

Незважаючи на існуючі державні програми, малий бізнес часто стикається з обмеженнями у доступі до кредитів, що обумовлено високими відсотковими ставками та складністю процедур. Для покращення ситуації необхідно впроваджувати пільгові кредитні програми, розширювати державну підтримку та забезпечувати прозорість процесу фінансування.

Додатково важливо забезпечити доступність інформації про наявні ресурси та програми підтримки. Створення спеціалізованих онлайн-платформ, які об'єднують інформацію про фінансові інструменти, державні замовлення, пільгові програми та консультаційні послуги, сприятиме підвищенню поінформованості підприємців.

Крім того, держава повинна активніше сприяти інтеграції малого бізнесу у глобальні ланцюги постачання. Це може включати створення експортних платформ, що дозволять підприємствам вийти на міжнародні ринки. Також

важливим є розвиток інфраструктури, наприклад, через створення бізнес-інкубаторів, технопарків та індустріальних зон.

Для реалізації зазначених завдань важливо створити ефективний механізм розвитку малого й середнього підприємництва, який повинен бути орієнтований на активізацію людського потенціалу та враховувати зміни у зовнішньому середовищі. Цей механізм має забезпечити багатовекторну державну і недержавну підтримку суб'єктів підприємництва, сприяти підвищенню їх ефективності, конкурентоспроможності на внутрішньому і міжнародному ринках, а також посиленню їх впливу на економічний і соціальний розвиток країни.

Механізм розвитку малого й середнього підприємництва є частиною державної політики, яка включає такі функції, як управління, організація, аналіз, контроль, регулювання та стимулювання [35]. Особливості його реалізації в Україні обумовлені впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Проте розвиток малого й середнього бізнесу гальмується через недостатню ефективність управлінської системи, низький рівень координації між державними структурами і підприємцями, а також наявність негативних економічних і політичних чинників.

Основою функціонування малого й середнього бізнесу є нормативно-правова, організаційна, фінансово-кредитна, ресурсна та інформаційна підтримка. Особливу роль відіграє нормативно-правове забезпечення, яке створює середовище для діяльності підприємств, надаючи їм права, гарантії і свободу економічної діяльності, але також накладає відповідальність та зобов'язання. Однак, на сьогоднішній день відсутність узгодженої державної стратегії розвитку МСП призводить до суперечливості нормативно-правових актів і безсистемності правового поля, що негативно впливає на розвиток підприємництва.

Незважаючи на прийняті нормативно-правові документи, які частково покращили ситуацію, система потребує значного вдосконалення. Важливо

підвищити рівень співпраці між центральними, регіональними та місцевими органами влади і підприємцями для оптимізації впливу правового середовища.

Рисунок 2.5 – Напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення [5].

Згідно рисунку 2.5 напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення включають:

- розробка нових документів, які гарантують права та захист суб'єктів бізнесу;
- вдосконалення існуючих нормативних актів шляхом усунення протиріч і суперечностей;
- формування стратегії розвитку малого і середнього бізнесу, яка базується на аналізі міжнародного досвіду і враховує українські реалії;
- проведення регулярного моніторингу нормативно-правових документів для їх адаптації до змін у соціально-економічному середовищі.

Ключовою складовою розвитку малого й середнього підприємництва є також і система організаційних інструментів, яка забезпечує контроль за діяльністю підприємств на різних рівнях управління. Основним завданням органів влади є розробка стратегій і структуризація підтримки бізнесу,

визначення пріоритетів допомоги суб'єктам підприємництва, створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури та впровадження ефективної державної політики.

Ефективність цієї системи залежить від координації між усіма елементами підтримки. На даний момент структура системи організаційного забезпечення включає різні елементи, які змінюються залежно від об'єктивних і суб'єктивних факторів. Це робить систему динамічною і такою, що потребує постійного вдосконалення. У даний час система організаційного забезпечення розвитку малого й середнього підприємництва включає структурні елементи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Структурні елементи організаційної системи забезпечення розвитку малого й середнього підприємництва

На державному рівні	На регіональних рівнях
Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва	Місцеві координаційні ради, створені для розвитку підприємництва при обласних адміністраціях; представництва органів державної підтримки бізнесу; установи, що займаються захистом прав підприємців
Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України	Обласні управління економіки, які діють при адміністраціях, а також їхні структурні підрозділи, що сприяють економічному розвитку регіону
Антимонопольний комітет України	Регіональні представництва Антимонопольного комітету, а також фонди, які забезпечують фінансову підтримку малого бізнесу на місцевому рівні
Міністерство фінансів України	Організації, що працюють на рівні регіонів: незалежні, змішані та приватні фонди розвитку підприємництва, бізнес-центри, інкубатори інноваційних проєктів, технологічні та консультаційні центри, а також компанії, що займаються лізингом або підтримкою передачі технологій
Фонд державного майна України	Обласні офіси Фонду держмайна; регіональні представники банківської системи, інвестиційні фонди та компанії, а також кредитні організації й страхові компанії, що спеціалізуються на підтримці малого бізнесу
Український фонд підтримки підприємництва	Місцеві фонди, які надають ресурси для розвитку малого бізнесу та сприяють їхній діяльності
Державна служба	Центри зайнятості в областях, а також громадські

зайнятості України	організації, які підтримують розвиток підприємництва; регіональні асоціації та спілки підприємців, які надають допомогу малим та середнім компаніям у створенні умов для їхнього зростання
Пенсійний фонд України	Управління Пенсійного фонду в регіонах, які забезпечують обслуговування бізнесу в питаннях соціального забезпечення

На регіональному рівні державні органи повинні:

- Створювати сприятливі умови для розвитку малого бізнесу.
- Розробляти та впроваджувати регіональні програми розвитку підприємництва.
- Забезпечувати доступність інфраструктури, необхідної для функціонування малого бізнесу.
- Координувати діяльність всіх елементів системи підтримки.

Рисунок 2.6 – Напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення

Для підвищення ефективності розвитку малого і середнього бізнесу необхідно приділити увагу таким аспектам (рис.2.7):

- Фінансова підтримка: розширення доступу до пільгового кредитування, зниження податкового навантаження, впровадження грантових програм.
- Інформаційне забезпечення: створення відкритих платформ, які дозволяють підприємцям отримувати актуальну інформацію про державні програми, доступ до ресурсів і консультацій.
- Інновації: підтримка інноваційної діяльності через створення технопарків, бізнес-інкубаторів і центрів розвитку.
- Експортна підтримка: сприяння інтеграції малих і середніх підприємств у міжнародні ринки через програми підтримки експорту.

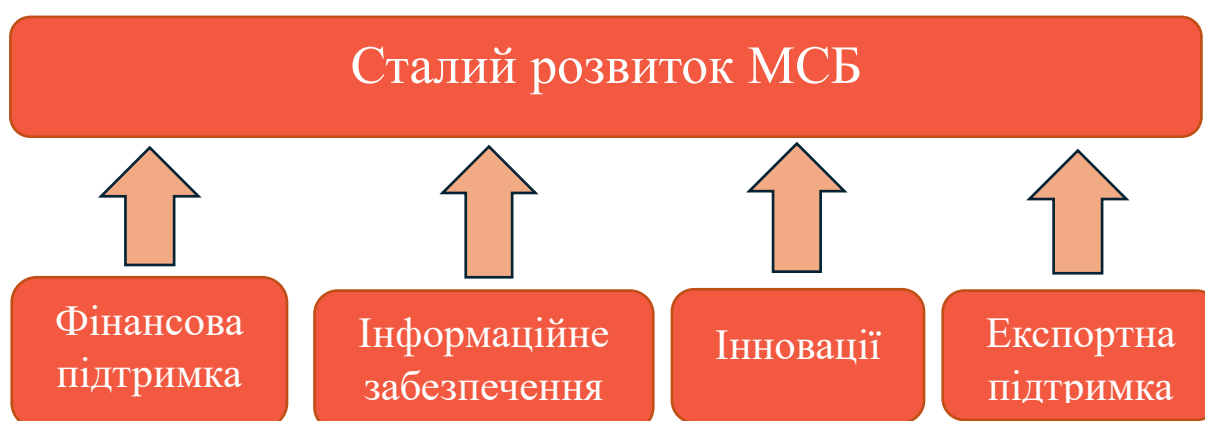

Рисунок 2.7 – Ключові фактори сталого розвитку малого та середнього бізнесу

Ефективна система розвитку малого і середнього підприємництва повинна бути:

- Гнучкою;
- Інтегрованою;
- Спрямованою

Це сприятиме не лише економічному зростанню країни, а й вирішенню соціальних проблем, таких як скорочення безробіття, підвищення рівня життя та забезпечення стабільності суспільства.

Важливим є постійне вдосконалення нормативно-правової бази, координація зусиль на всіх рівнях влади та забезпечення прозорості і доступності державної підтримки.

2.2 Економічна характеристика діяльності підприємства ТДВ «Городоцьке»

Товариство з додатковою відповідальністю «Городоцьке» утворене шляхом перетворення відкритого акціонерного товариства «Городоцьке». Засновником товариства є громадянин України Битий Анатолій Іванович. ТДВ «Городоцьке» є самостійною господарською одиницею, яка з моменту державної реєстрації виступає як юридична особа, має окреме майно, власний баланс, рахунки в банках, печатку, кутовий штамп з найменуванням, товарний знак, емблему та інші необхідні реквізити для ведення своєї статутної діяльності.

Підприємство має право укладати договори, набувати майнових і немайнових прав, виконувати обов'язки, а також виступати позивачем чи відповідачем у судах загальної юрисдикції, господарських та третейських судах.

Трудові відносини ТДВ з працівниками регулюються на основі трудових договорів (контрактів) і діючого трудового законодавства України. Відносини з трудовим колективом регулюються колективним договором. Працівники, які працюють за трудовим договором, не можуть бути членами товариства. Всі члени товариства та штатні працівники підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і пенсійному забезпеченню, а трудові книжки ведуться відповідно до встановленого порядку. Заробітна плата працівників ТДВ «Городоцьке» не може бути нижчою за встановлений законодавством мінімум. На підприємстві ведеться облік допризовників та військовозобов'язаних.

Повне найменування товариства: Товариство з додатковою відповідальністю «Городоцьке». Скорочене найменування: ТДВ «Городоцьке». Місцезнаходження товариства: 32002, Україна, Хмельницький район, Хмельницька область, місто Городок, провулок Станційний, будинок 17.

ТДВ «Городоцьке» створене з метою отримання прибутку шляхом ефективного ведення господарської діяльності, зокрема у сфері вирощування зерняткових і кісточкових фруктів, зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур, а також вирощування овочів, баштанних культур, коренеплодів, ягід, горіхів та інших плодових дерев і чагарників.

Окрім цього, підприємство займається відтворенням рослин, розведенням тварин, допоміжною діяльністю у рослинництві, роздрібною торгівлею продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, а також іншими видами господарської діяльності, не забороненими чинним законодавством.

ТДВ «Городоцьке» здійснює свою діяльність на основі самокупності, покриваючи всі витрати за рахунок власних доходів та інших джерел, дозволених законом.

Підприємство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організовує виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, обирає економічних партнерів як в Україні, так і за її межами.

Господарські відносини з іншими суб'єктами, включаючи іноземних підприємців та організації, будуються на договірних засадах. ТДВ «Городоцьке» має право вільно вибирати предмет договору, визначати обов'язки та умови взаємовідносин.

При здійсненні своєї діяльності ТДВ «Городоцьке» має право:

- самостійно здійснювати господарську діяльність на власній земельній ділянці;
- володіти, користуватися та розпоряджатися належним йому майном згідно з чинним законодавством та статутом, включаючи продаж або передачу земельної ділянки в оренду, заставу або спадщину;

- продавати, здавати в оренду, обмінювати або надавати в користування належні йому будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби, сировину та інші матеріальні цінності, а також списувати їх з балансу;
- продавати, передавати безкоштовно працівникам підприємства та іншим особам засоби виробництва та інші матеріальні цінності, включаючи ті, що не можуть перебувати у їх власності згідно з чинним законодавством України.

Для забезпечення основних напрямків діяльності на підприємстві створено організаційну структуру управління, яка побудована за функціональним принципом (рис. 2.8).

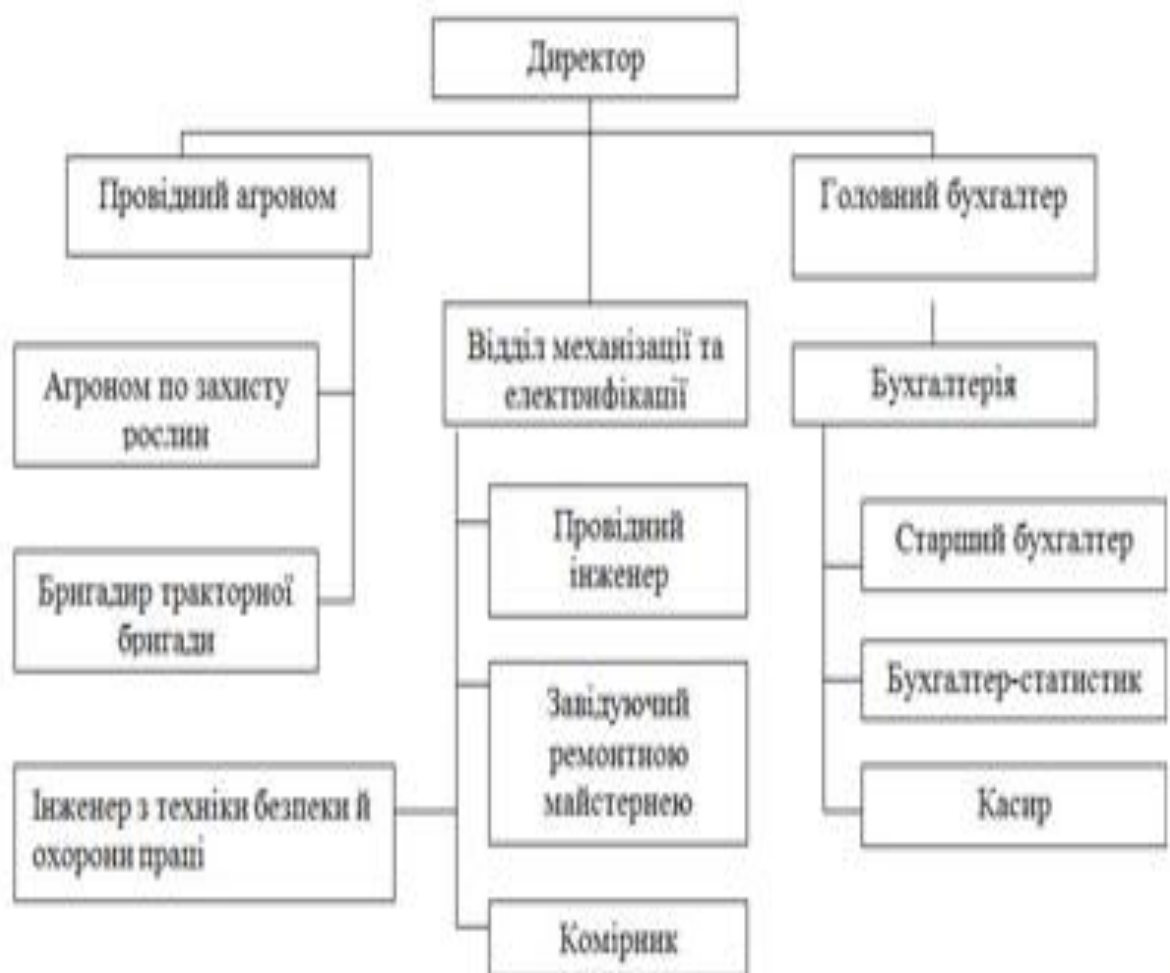

Рисунок 2.8 – Організаційна структура управління ТДВ «Городоцьке» [сформовано автором на основі джерела 46]

Основні показники господарської діяльності ТДВ «Городоцьке» представлені у вигляді балансу (Додаток А) та звіту про фінансові результати підприємства (Додаток Б) за останні роки. Вихідні та розрахункові дані (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз основних економічних показників діяльності ТДВ «Городоцьке» за 2021–2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	74856	105273	94696	19840,00	26,50%
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	44753	68268	73258	28505,00	63,69%
Валовий прибуток, тис. грн.	30103	37005	21438	-8665,00	-28,78%
Чистий прибуток, тис. грн.	20456	24133	9415	-11041,00	-53,97%
Статутний капітал, тис. грн.	627	627	627	0,00	0,00%
Власний капітал, тис. грн.	110706	128229	152362	41656,00	37,63%
Залучений капітал, тис. грн.	645	667	829	184,00	28,53%
Робочий (чистий оборотний капітал), тис. грн.	50833	61752	83795	32962,00	64,84%
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	65272	69799	65948	676,00	1,04%
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	56980,5	73276	92818,5	35838,00	62,90%
Фондовіддача, грн.	1,15	1,51	1,44	0,29	25,21%
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,31	1,44	1,02	-0,29	-22,34%
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	104	105	92	-12	-11,54%
Продуктивність праці, тис. грн.	719,76	1002,6	1029,30	309,54	43,00%
Рентабельність господарської діяльності, %	25%	26%	14%	-0,11	-

Більшість показників економічної діяльності підприємства з проведеного аналізу демонструють позитивну динаміку.

Зокрема, дохід від реалізації продукції протягом досліджуваних років зріс і в 2023 році склав 94 696 тис. грн, що на 26,5% більше порівняно з 2021 роком. Однак витрати підприємства, віднесені до собівартості, зросли на 63,69%, що свідчить про перевитрати, оскільки темпи зростання доходів були нижчими за темпи зростання витрат (рис. 2.9).

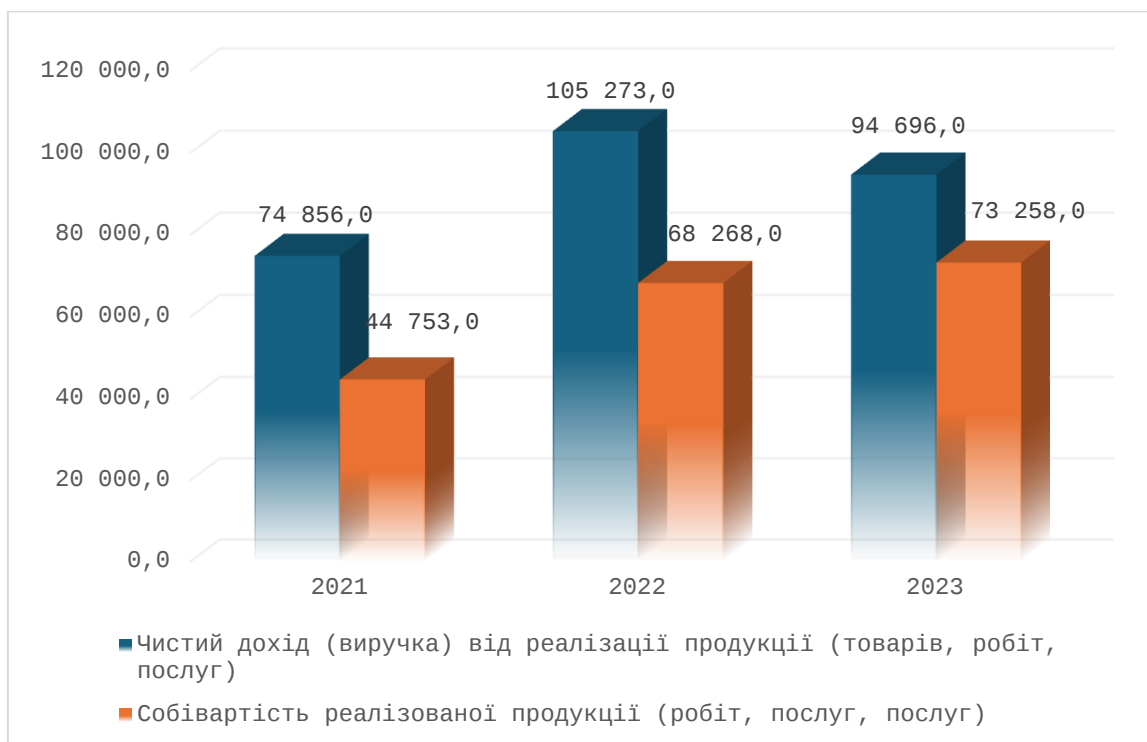

Рисунок 2.9 – Динаміка зміни доходу від реалізації та собівартості продукції ТДВ «Городоцьке» в 2021-2023 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.2]

Зменшення валового прибутку є закономірним результатом такої ситуації. У 2023 році валовий прибуток підприємства скоротився на 8 665 тис. грн або на 28,78% порівняно з 2021 роком, що є негативною тенденцією.

Також скоротився чистий прибуток підприємства, який у 2023 році склав 9 415 тис. грн, що на 11 041 тис. грн або на 53,97% менше, ніж у 2021 році (рис. 2.10).

Зростання адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат сприяло тому, що темпи зниження чистого прибутку були вищими за темпи скорочення валового прибутку.

У 2023 році відбулося незначне зростання витрат на 1 грн реалізованої продукції порівняно з 2021 роком, і цей показник склав 0,77 грн на 1 грн реалізованої продукції. Це свідчить про посилення впливу факторів, що збільшують витрати.

Рисунок 2.10 – Динаміка валового й чистого прибутку ТДВ «Городоцьке» в 2021-2023 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.2]

Середньорічна вартість основних засобів і оборотних активів підприємства поступово зростала, що свідчить про розвиток і розширення його діяльності (рис. 2.11).

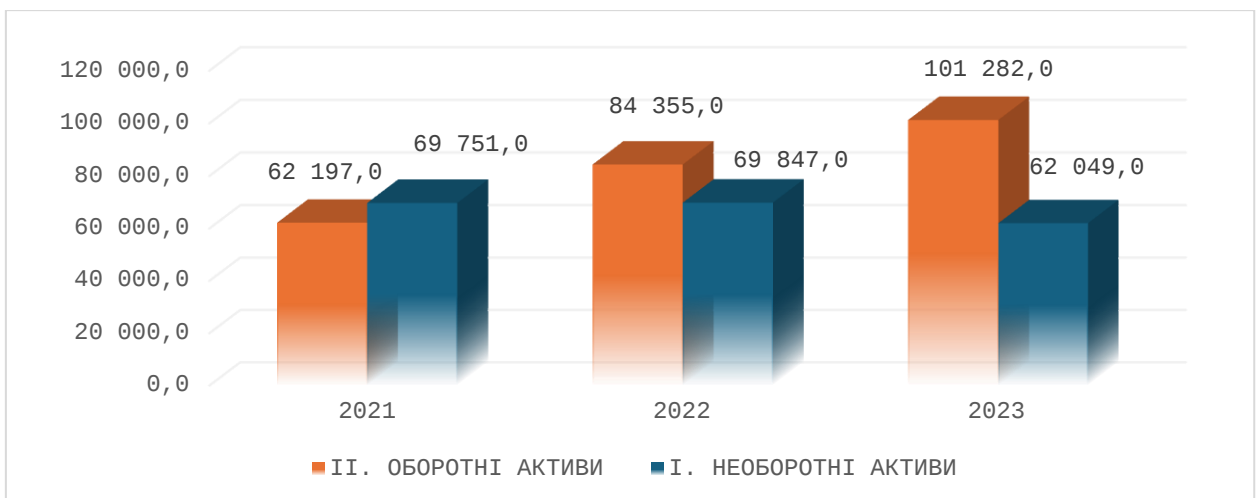

Рисунок 2.11 – Динаміка вартості основних та оборотних фондів ТДВ «Городоцьке» в 2021-2022 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.2]

Дебіторська та кредиторська заборгованості підприємства також зазнали змін. Дебіторська заборгованість поступово знижувалась протягом 2021-2023 років, що пояснюється скороченням обсягів продажу у 2023 році порівняно з 2022 роком. Кредиторська заборгованість зменшилася з 58 тис. грн у 2021 році до 26 тис. грн у 2023 році. Ці зміни свідчать про позитивні результати в управлінні ліквідністю та фінансовою стійкістю підприємства (рис 2.12).

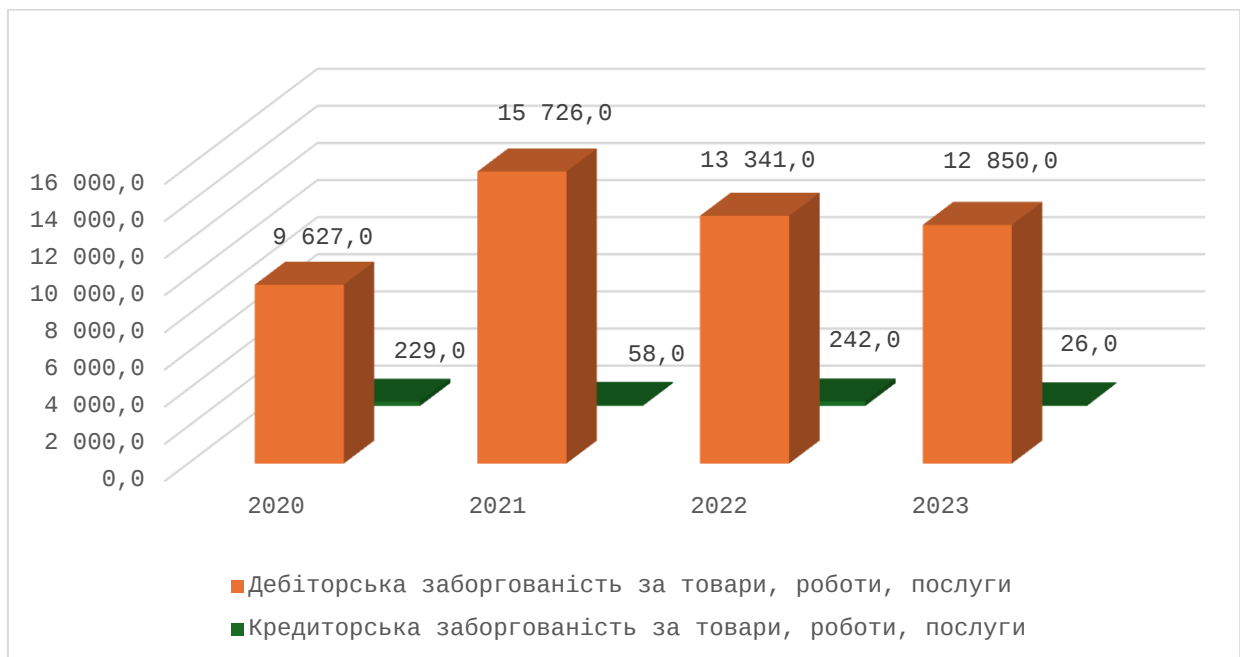

Рисунок 2.12 – Динаміка вартості основних та оборотних фондів ТДВ «Городоцьке» в 2021-2022 рр., тис. грн. [сформовано автором на основі таблиці 2.2]

Отже, для ТДВ «Городоцьке» характерними є як позитивні аспекти (зміцнення фінансової стабільності, розвиток оборотних активів), так і виклики, пов'язані зі зниженням прибутковості та зростанням собівартості продукції. Це вимагає посиленої уваги до управління витратами та оптимізації виробничих процесів.

2.3 Аналіз динаміки ключових показників розвитку ТДВ «Городоцьке»

Організаційне забезпечення управління операційною діяльністю ТДВ "Городоцьке" є важливим елементом забезпечення стійкого та ефективного функціонування підприємства. На сучасному етапі розвитку підприємство здійснює свою діяльність у складних умовах ринкової економіки, що вимагає застосування комплексних підходів до управління показниками ефективності. Для кращого розуміння поточного стану операційної діяльності ТДВ "Городоцьке" було проаналізовано основні показники господарської діяльності підприємства, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів та управління витратами.

Організаційна характеристика підприємства ТДВ "Городоцьке" займається виробництвом аграрної продукції, зокрема вирощуванням зернових культур, овочів та плодово-ягідної продукції. Основна діяльність підприємства спрямована на стабільний прибуток та підвищення ефективності операційної діяльності. Для цього застосовуються інноваційні методи ведення господарства та впроваджуються нові технології, що дозволяють покращити якість продукції та оптимізувати витрати.

Організаційна структура ТДВ "Городоцьке" складається з таких основних підрозділів, як виробничий відділ, відділ збуту, бухгалтерія, а також планово-економічний відділ. Така структура дозволяє ефективно контролювати всі аспекти операційної діяльності підприємства та забезпечувати високий рівень керованості процесами, що сприяє покращенню ефективності виробництва.

Операційна діяльність та її покращення на підприємстві залежить від ефективного управління активами підприємства.

Аналіз даних (табл.2.3) дає впевненість стверджувати, що важливість ефективного управління активами веде до покращення операційної діяльності підприємства.

У 2021 році необоротні активи підприємства становили 69,751 тис. грн, а у 2023 році зменшилися до 62,049 тис. грн, що свідчить про зниження на 11%.

Оборотні активи, навпаки, зросли з 62,197 тис. грн у 2021 році до 101,282 тис. грн у 2023 році, що є значним зростанням на 63%. Загалом, активи зросли на 31,383 тис. грн, або на 24%. Збільшення оборотних активів позитивно впливає на операційну діяльність, оскільки свідчить про підвищення гнучкості у використанні ресурсів.

Таблиця 2.3 – Характеристика активів та джерел їх утворення.

Показники	2021		2023		2023 р. до 2021 р. ± (тис. грн.)	2023 р. до 2021 р. (%)
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
АКТИВИ						
Необоротні активи	69751	53%	62049	38%	-7702	-11%
Оборотні активи	62197	47%	101282	62%	39085	63%
ПАСИВИ						
Власний капітал	128229	97%	159296	98%	31067	24%
Довгострокові зобов'язання	645	0%	829	1%	184	29%
Поточні зобов'язання	3074	2%	3206	2%	132	4%
Разом	131948	100%	163331	100%	31383	-

Водночас, пасиви підприємства також зазнали змін. Власний капітал зріс з 128,229 тис. грн у 2021 році до 159,296 тис. грн у 2023 році, що є зростанням на 24%. Збільшення власного капіталу сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства, а збільшення довгострокових зобов'язань на 29% вказує на підвищене навантаження на фінансові ресурси, яке вимагає ефективного управління боргами для мінімізації фінансових ризиків [46].

Таблиця 2.4 – Показники ділової активності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	74856	105273	94696	19840	27%
Фактичні обсяги виробництва продукції, тис. грн.	44753	68268	73258	28505	64%

Валовий прибуток, тис. грн.	30103	37005	21438	-8665	-29%
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	20297	23507	8708	-11589	-57%
Чистий прибуток, тис. грн.	20456	24133	9415	-11041	-54%
Додана вартість, тис. грн.	33780	48749	29354	-4426	-13%

Аналіз даних таблиці 2.4 характеризує зміни у фінансовому стані підприємства (рис.2.13). [сформовано автором на основі таблиці 2.4]

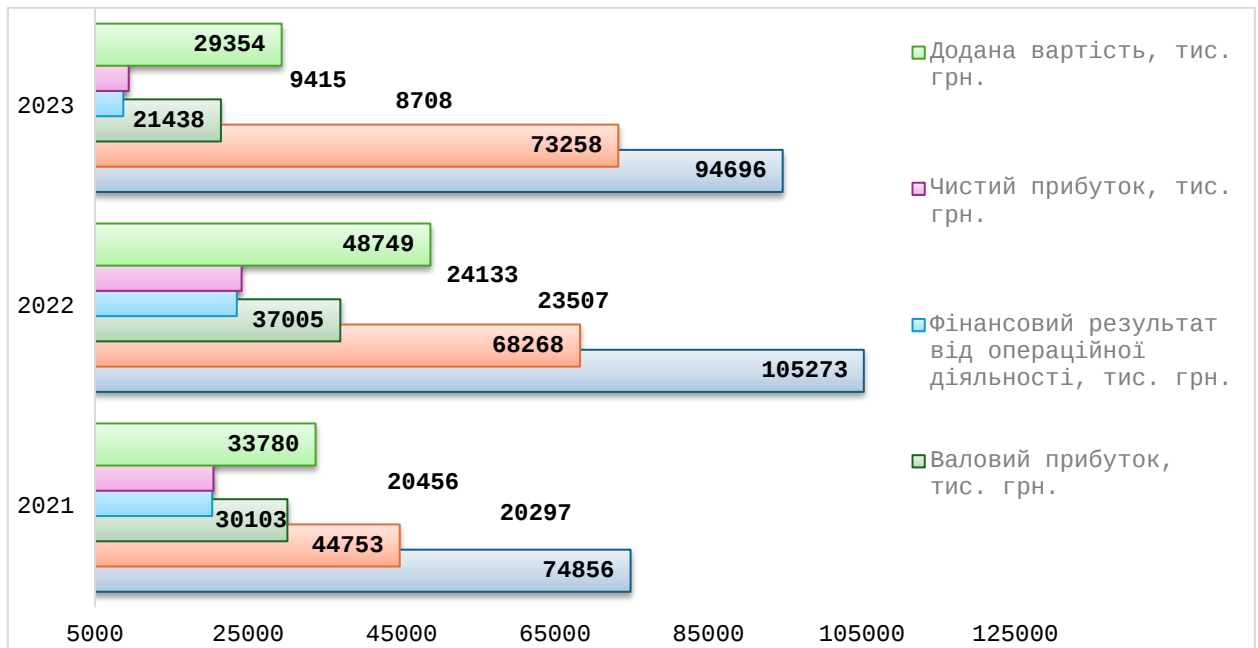

Рисунок 2.13 – Аналіз показників ділової активності

Чистий дохід (виручка) зріс з 74,856 тис. грн у 2021 році до 94,696 тис. грн у 2023 році, що є зростанням на 27%. Обсяги виробництва продукції зросли на 64%, що свідчить про зростання масштабів операційної діяльності. Проте, валовий прибуток зменшився на 29%, а фінансовий результат від операційної діяльності знизився на 57%, що свідчить про підвищення витрат та зниження рентабельності. Такі показники вимагають впровадження заходів щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності управління операційною діяльністю.

Таблиця 2.5 – Показники ліквідності.

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
-----------	------	------	------	----------------------

Коефіцієнт загальної ліквідності	20,23	71,91	31,59	11,36
Коефіцієнт швидкої ліквідності	7,12	19,99	14,07	6,94
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності	271,14	55,13	494,23	223,09
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,01	8,61	10,06	8,05
Частка оборотних активів в загальній сумі активів, %	0,47	0,55	0,62	0,15
Частка виробничих запасів в оборотних активах, %	0,65	0,72	0,55	-0,09

Аналіз даних таблиці 2.5 демонструє покращення здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Коефіцієнт загальної ліквідності зріс з 20,23 у 2021 році до 31,59 у 2023 році, що свідчить про підвищення можливості підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання.

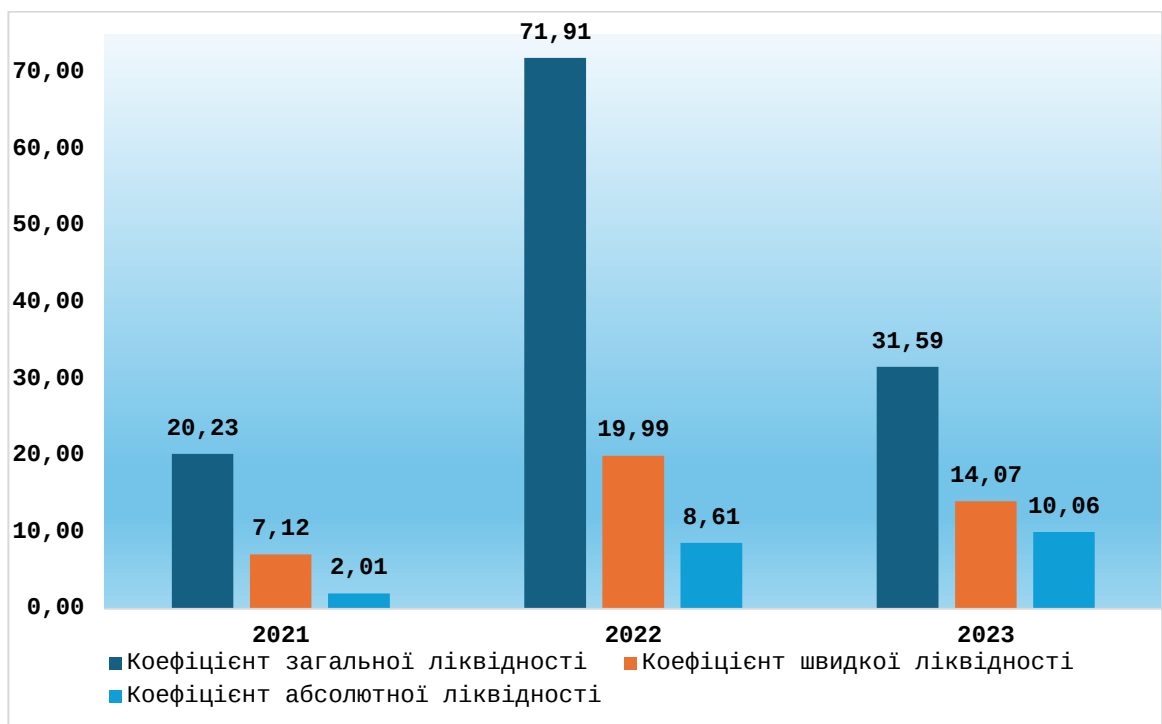

Рисунок 2.14 – Аналіз показників ліквідності

Зростання коефіцієнта швидкої ліквідності з 7,12 до 14,07 та коефіцієнта абсолютної ліквідності з 2,01 до 10,06 свідчить про покращення здатності підприємства швидко реагувати на фінансові потреби за допомогою високоліквідних активів.

Таблиця 2.6 - Показники фінансової стійкості [51].

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
-----------	------	------	------	----------------------

Коефіцієнт автономії	0,972	0,988	0,975	0,003
Коефіцієнт фінансової залежності	1,029	1,012	1,025	-0,004
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,005	0,004	0,005	0,0002
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,01	0,004	0,01	0,0002
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	0,94	0,98	0,96	0,0200
Коефіцієнт фінансової стабільності	199,80	229,43	193,15	-6,6502

Наведені дані таблиці 2.6 дозволяють оцінити здатність підприємства забезпечувати стабільну діяльність у довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт автономії зріс з 0,972 у 2021 році до 0,975 у 2023 році, що свідчить про збереження високої частки власного капіталу в загальній структурі активів підприємства. Це є позитивним фактором для фінансової стійкості, оскільки дозволяє підприємству менше залежати від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансової залежності знизився з 1,029 до 1,025, що вказує на незначне зменшення залежності підприємства від позикових коштів. Це є позитивною тенденцією, яка дозволяє знизити ризики, пов'язані з високим рівнем боргових зобов'язань.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу залишився на рівні 0,005, що свідчить про стабільну політику залучення коштів, яка мінімізує ризик фінансової нестабільності.

Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу стабільний на рівні 0,01, що вказує на низький рівень фінансових ризиків через помірну частку залученого капіталу.

Коефіцієнт забезпечення власними коштами зріс з 0,94 до 0,96, що свідчить про покращення здатності підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних ресурсів.

Коефіцієнт фінансової стабільності знизився з 199,80 у 2021 році до 193,15 у 2023 році, що вказує на певне зниження фінансової стабільності, проте рівень залишається достатньо високим для забезпечення стійкої діяльності підприємства.

Загалом, показники фінансової стійкості свідчать про стабільний розвиток підприємства з незначним зниженням окремих параметрів, які потребують подальшого контролю для підтримання оптимальної фінансової структури.

Дані таблиці 2.6 свідчать про стабільний розвиток підприємства з точки зору здатності виконувати свої фінансові зобов'язання.

Таблиця 2.7 – Показники платоспроможності [1].

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Маневреність робочого капіталу	0,46	0,55	0,62	0,15
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,46	0,54	0,61	0,15
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,83	0,64	0,79	-0,03
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,17	0,36	0,21	0,03
Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	1,47	1,37	1,75	0,28
Коефіцієнт страхування статутного капіталу	204,51	243,00	254,06	49,55
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	0,95	0,99	0,97	0,02

Відповідно до таблиці 2.7 маневреність робочого капіталу зросла з 0,46 у 2021 році до 0,62 у 2023 році, що свідчить про збільшення гнучкості підприємства у використанні наявних фінансових ресурсів. Коефіцієнт маневреності власного капіталу також зріс з 0,46 до 0,61, що вказує на зростання здатності використовувати власний капітал для фінансування поточних потреб. Коефіцієнт поточних зобов'язань дещо знизився з 0,83 у 2021 році до 0,79 у 2023 році, що свідчить про зменшення обсягу поточних зобов'язань у відношенні до активів. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів зріс незначно, що свідчить про обережну політику у використанні довгострокових кредитів.

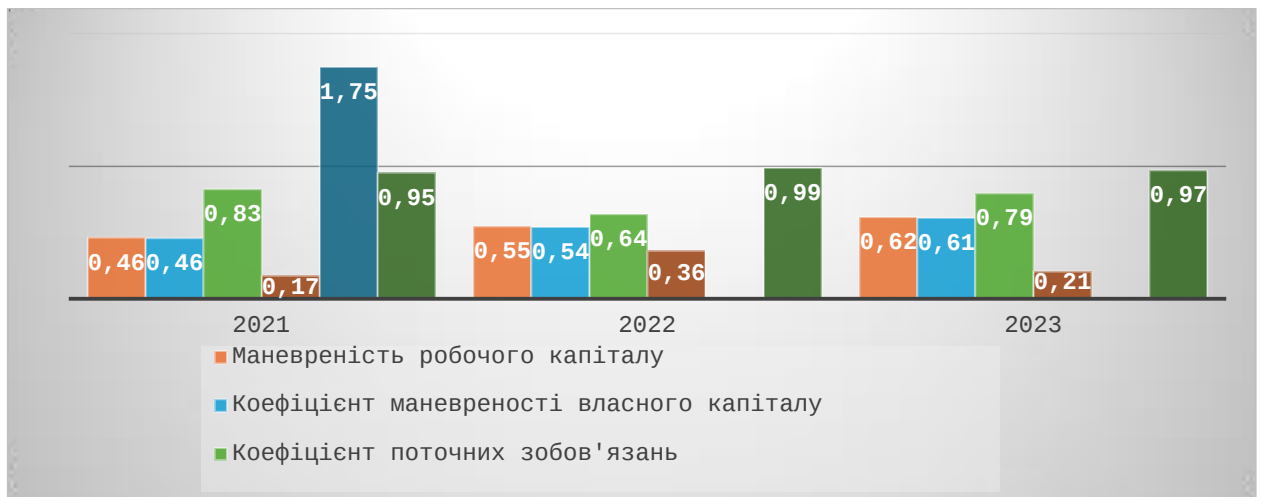

Рисунок 2.15 – Аналіз показників платоспроможності

Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом підвищився з 1,47 до 1,75, що свідчить про покращення здатності підприємства фінансувати запаси за рахунок власного капіталу. Коефіцієнт страхування статутного капіталу зріс з 204,51 до 254,06, що свідчить про підвищення рівня забезпеченості підприємства власними ресурсами для покриття ризиків. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом залишився майже незмінним, що свідчить про стабільну здатність підприємства фінансувати свої оборотні активи за рахунок робочого капіталу. Загалом, підприємство демонструє покращення своєї платоспроможності, що є позитивним фактором для забезпечення стабільної операційної.

Дані таблиці 2.7 надають важливу інформацію про ефективність використання активів підприємства та швидкість їх обігу.

Таблиця 2.8 - Показники оборотності ділової активності

Показник	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,31	1,44	1,02	-0,29
Тривалість обороту оборотних активів, дні	274,03	250,58	352,86	78,83
Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	1,63	1,36	1,68	0,04
Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках	5,91	7,24	7,23	1,33
Тривалість обороту коштів в розрахунках, дні	60,96	49,70	49,78	-11,18
Коефіцієнт оборотності запасів	1,32	1,35	1,25	-0,06
Тривалість обороту запасів, дні	273,69	266,80	287,63	13,93

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	2,20	2,08	1,62	-0,58
Тривалість обороту виробничих запасів, дні	163,63	173,02	222,51	58,88
Коефіцієнт оборотності активів	0,86	0,97	0,74	-0,12
Тривалість обороту активів, дні	420,22	369,84	485,63	65,41
Коефіцієнт завантаженості активів	1,17	1,03	1,35	0,18
Тривалість операційного циклу, дні	334,66	316,50	337,41	2,75
Тривалість погашення дебіторської заборгованості, дні	60,96	49,70	49,78	-11,18

У 2023 році коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився з 1,31 у 2021 році до 1,02, що вказує на погіршення ефективності використання оборотних активів. Тривалість обороту оборотних активів збільшилася з 274,03 днів до 352,86 днів, що свідчить про збільшення часу, необхідного для перетворення оборотних активів на грошові кошти, що є негативним фактором для ліквідності підприємства.

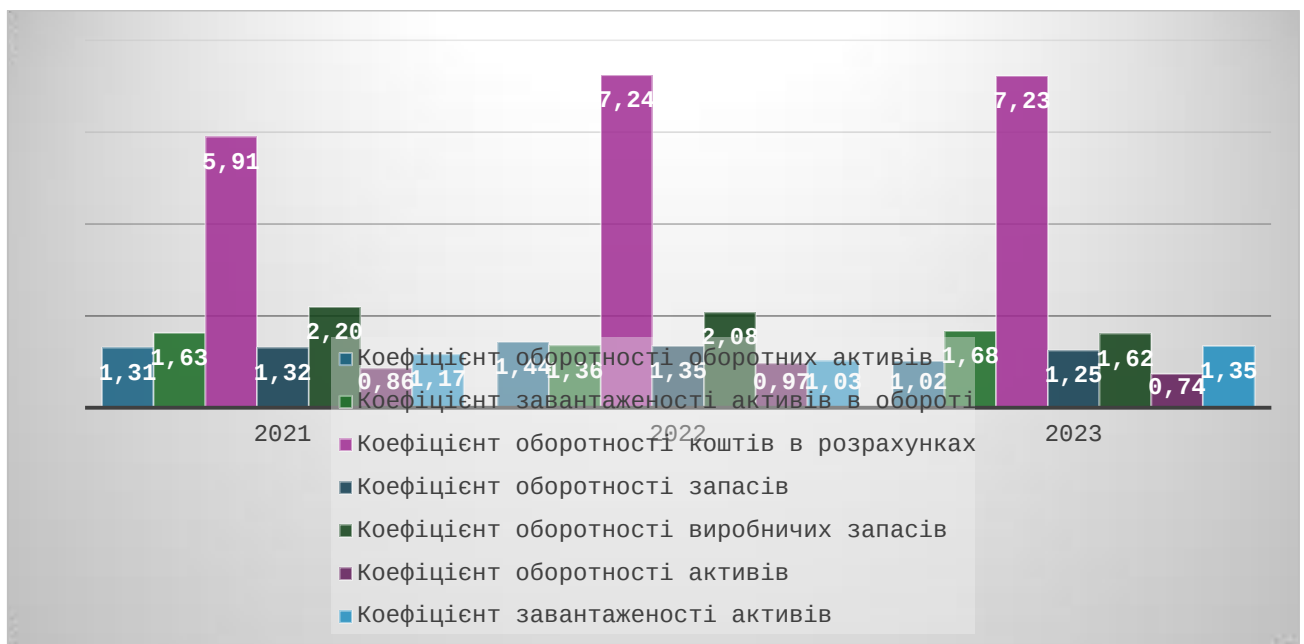

Рисунок 2.16 – Аналіз оборотності ділової активності

Коефіцієнт завантаженості активів в обороті залишився практично незмінним, тоді як коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках зріс незначно, що свідчить про стабільну роботу з дебіторською заборгованістю.

Зниження коефіцієнта оборотності запасів з 1,32 до 1,25 вказує на збільшення часу, необхідного для реалізації запасів, що підтверджується зростанням тривалості обороту запасів з 273,69 до 287,63 днів. Це свідчить про необхідність поліпшення управління запасами для зменшення витрат на їх зберігання.

Також було зафіксовано зниження коефіцієнта оборотності виробничих запасів з 2,20 до 1,62, а тривалість їх обороту зросла на 58,88 днів, що свідчить про неефективне використання ресурсів на етапі виробництва. Загальний коефіцієнт оборотності активів зменшився з 0,86 до 0,74, що негативно впливає на рентабельність підприємства. Позитивним аспектом є незначне зростання коефіцієнта завантаженості активів з 1,17 до 1,35, що свідчить про покращення використання активів у процесі операційної діяльності.

Зростання тривалості операційного циклу вказує на потребу оптимізації процесів для зменшення часу обігу активів та підвищення ефективності операційної діяльності. Загалом, ці показники свідчать про необхідність покращення управління оборотними активами та запасами для підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Таблиця 2.9 – Показники ефективності господарської діяльності

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Рентабельність основної діяльності	0,40	0,35	0,23	-0,18
Рентабельність операційної діяльності	0,27	0,22	0,09	-0,18
Рентабельність іншої операційної діяльності	0,001	0,021	0,0001	-0,0004
Рентабельність підприємства	0,27	0,23	0,10	-0,17

Дані таблиці 2.9 вказують на зниження рентабельності підприємства протягом аналізованого періоду.

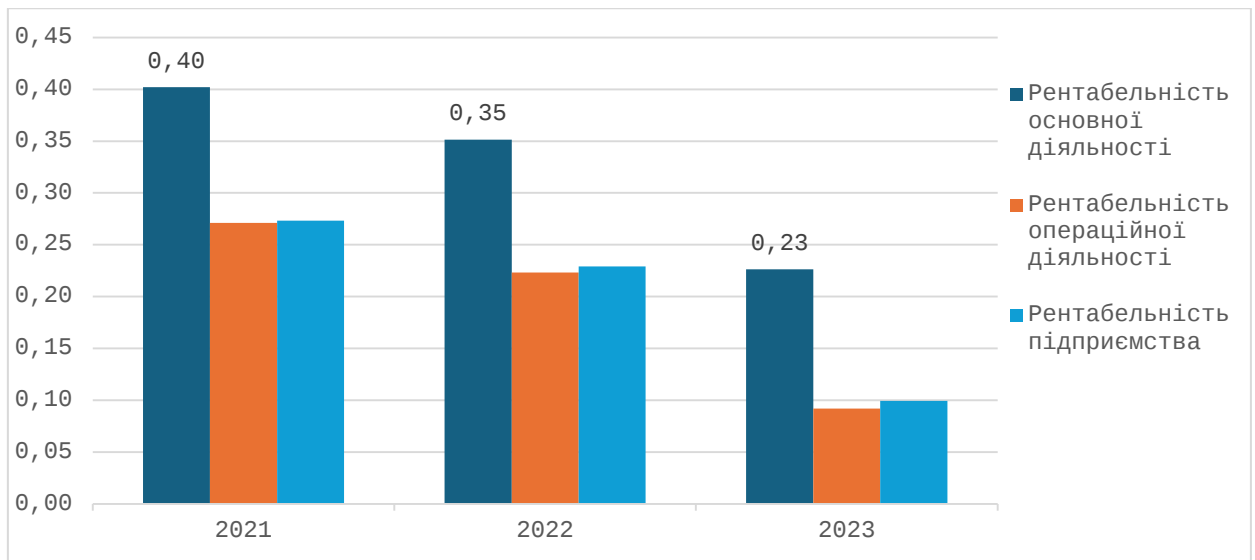

Рисунок 2.17 – Аналіз показників ефективності господарської діяльності

Рентабельність основної діяльності зменшилася з 0,40 у 2021 році до 0,23 у 2023 році, що є падінням на 0,18 і свідчить про зниження ефективності використання ресурсів та зростання витрат на основну діяльність.

Рентабельність операційної діяльності знизилася на 0,18, що також свідчить про погіршення результативності діяльності підприємства.

Рентабельність іншої операційної діяльності значно знизилася, досягаючи лише 0,0001 у 2023 році, що вказує на низьку результативність інших напрямків діяльності.

Загальна рентабельність підприємства зменшилася з 0,27 у 2021 році до 0,10 у 2023 році, що вимагає активних заходів з оптимізації витрат і підвищення ефективності використання ресурсів для покращення фінансових результатів підприємства.

Таблиця 2.10 – Динаміка та структура операційних витрат за елементами

Показник	2021		2023		2023 р. до 2021 р. ±	
	2021 р. (тис. грн.)	2021 р. (%)	2023 р. (тис. грн.)	2023 р. (%)	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Матеріальні витрати	31954	44%	54627	57%	22673	71%
Витрати на оплату праці	17742	25%	14362	15%	-3380	-19%
Відрахування на	3761	5%	2986	3%	-775	-21%

соціальні заходи						
Амортизація основних засобів	9122	13%	10715	11%	1593	17%
Інші операційні витрати	9658	13%	12835	13%	3177	33%
Разом	72237	100%	95525	100%	23288	-

Показники таблиці 2.10 демонструють значні зміни у витратах підприємства в період з 2021 по 2023 рік. [сформовано автором на основі таблиці 46].

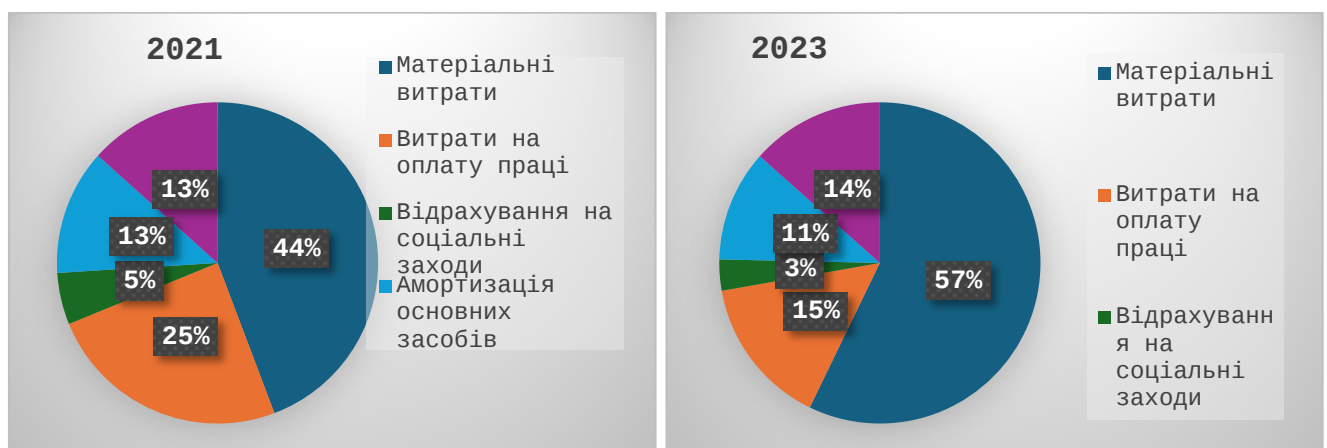

Рисунок 2.18 – Аналіз динаміки та структури операційних витрат за елементами у 2021 та 2023 роках

Матеріальні витрати зросли на 71%, з 31,954 тис. грн у 2021 році до 54,627 тис. грн. У 2023 році, відбулось значне збільшення витрат на ресурси, можливо через зростання цін на сировину або розширення виробництва.

Частка матеріальних витрат у загальній структурі витрат зросла з 44% до 57%, що підкреслює їх важливу роль у собівартості продукції.

Витрати на оплату праці зменшилися на 19%, з 17,742 тис. грн у 2021 році до 14,362 тис. грн у 2023 році, що може свідчити про оптимізацію витрат на трудові ресурси або зменшення кількості працівників. Відрахування на соціальні заходи також зменшилися на 21%, що може бути пов'язано з оптимізацією виплат або скороченням кількості працівників. Амортизація основних засобів зросла на 17%, що свідчить про розширення амортизаційної бази або введення в експлуатацію нових основних засобів.

Інші операційні витрати зросли на 33%, з 9,658 тис. грн у 2021 році до 12,835 тис. грн у 2023 році, що вказує на збільшення витрат, які не пов'язані безпосередньо з виробництвом, але необхідні для підтримки діяльності підприємства.

Загалом, операційні витрати зросли на 23,288 тис. грн, що є зростанням на 32%. Це підкреслює необхідність підвищеної уваги до контролю витрат і оптимізації ресурсів для підтримання економічної безпеки підприємства на належному рівні.

Таблиця 2.11 – Динаміка та структура доходів

Показник	2021		2023		2023 р. до 2021 р. ±	
	2021 р. (тис. грн.)	2021 р. (%)	2023 р. (тис. грн.)	2023 р. (%)	2023 р. до 2021 р. ±	2023 р. до 2021 р. %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	74856	99%	94696	99%	19840	27%
Інші операційні доходи	432	1%	7	0%	-425	-98%
Інші фінансові доходи	328	0,4%	599	1%	271	83%
Інші доходи	24	0,0%	111	0%	87	363%
Разом	75640	100%	95413	100%	19773	-

Дані таблиці 2.11 демонструють загальне збільшення доходів за період з 2021 по 2023 рік. Основним джерелом доходів є чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, який зріс на 27%, з 74,856 тис. грн у 2021 році до 94,696 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про позитивну динаміку продажів, що забезпечує стабільний фінансовий потік підприємства. Водночас інші операційні доходи знизилися на 98%, з 432 тис. грн у 2021 році до лише 7 тис. грн у 2023 році, що вказує на втрату додаткових джерел доходу. Інші фінансові доходи зросли на 83%, з 328 тис. грн до 599 тис. грн, що свідчить про покращення у сфері фінансових вкладень або ефективніше використання фінансових ресурсів.

Інші доходи також значно зросли, досягнувши 111 тис. грн у 2023 році, що є зростанням на 363%. Це може свідчити про збільшення диверсифікації доходів підприємства, що є позитивним фактором для зниження ризиків

залежності від одного джерела доходу. Загальна сума доходів зросла на 19,773 тис. грн, що підкреслює необхідність подальшої роботи над диверсифікацією та стабілізацією доходів для зменшення ризиків фінансової залежності та забезпечення стабільної економічної безпеки підприємства.

Дані таблиці 2.11 свідчать про зниження ефективності використання ресурсів протягом аналізованого періоду.

Таблиця 2.12 – Показники оцінки витрат операційної діяльності

Показники	2021	2022	2023	2023 р. до 2021 р. ±
Коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат	1,67	1,54	1,29	-0,38
Коефіцієнт покриття постійних витрат	2,05	1,97	0,84	-1,21
Коефіцієнт витратомісткості загально-господарського управління	0,07	0,06	0,08	0,01
Коефіцієнт окупності виробничих (змінних) витрат	0,45	0,34	0,12	-0,33
Коефіцієнт окупності операційних витрат	7,31	7,80	7,43	0,12

Згідно таблиці 2.12 коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат зменшився з 1,67 у 2021 році до 1,29 у 2023 році, що є негативною динамікою і вказує на збільшення витрат на виробництво без відповідного зростання доходів. Коефіцієнт окупності операційних витрат залишився майже стабільним, з 7,31 у 2021 році до 7,43 у 2023 році, що вказує на деяке покращення окупності витрат.

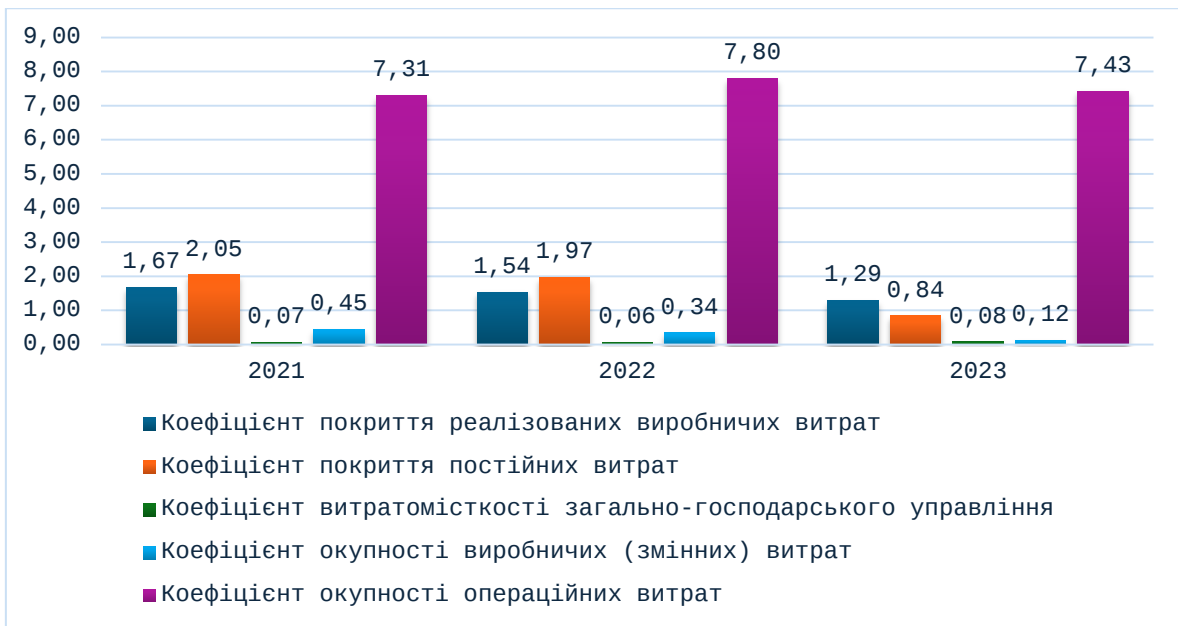

Рисунок 2.19 – Аналіз показників оцінки витрат операційної діяльності

Загалом дані таблиці 2.12 та рисунка 2.19 свідчать про необхідність удосконалення управлінських підходів для зниження витрат та покращення економічної безпеки підприємства. Зменшення ключових показників окупності витрат вказує на потребу впровадження заходів щодо підвищення ефективності діяльності та оптимізації витрат, що є ключовими для забезпечення стабільної фінансової позиції підприємства.

Також, шляхи вдосконалення роботи малого або середнього підприємства в Україні полягають у впровадженні новітніх технологій, розвитку інфраструктури, розвитку кадрового потенціалу і залученні інвестицій. Це допоможе покращити якість продукції та збільшити виробництво, що забезпечить сталість галузі та зростання української економіки в цілому.

Висновок до другого розділу

ТДВ «Городоцьке» є одним із представників малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні, яке функціонує у сільськогосподарському

секторі. Основною діяльністю підприємства є вирощування зернових та технічних культур, що забезпечує його внесок у національну економіку та регіональну продовольчу безпеку. Підприємство використовує сучасні технології вирощування сільськогосподарської продукції, що сприяє підвищенню ефективності діяльності.

Виробничі потужності ТДВ «Городоцьке» дозволяють обробляти значні площі орних земель, а також забезпечувати рентабельність виробництва навіть у складних економічних умовах. Проте залежність від сезонних коливань, обмежений доступ до фінансових ресурсів та високий рівень конкуренції залишаються ключовими викликами для підприємства.

Аналіз діяльності ТДВ «Городоцьке» за останні три роки демонструє поступове зростання обсягів виробництва. Проте темпи зростання доходів та прибутків підприємства варіюються залежно від кон'юнктури ринку та ефективності впроваджених стратегій. Основними показниками, що характеризують динаміку розвитку підприємства, є:

- доходи від реалізації продукції. збільшення обсягів реалізації продукції позитивно вплинуло на загальний фінансовий результат підприємства;
- чистий прибуток. хоча спостерігається тенденція до зростання, високий рівень витрат, зокрема на закупівлю добрив, насіння та пально-мастильних матеріалів, впливає на кінцевий результат;
- рівень рентабельності. рентабельність підприємства залишається стабільною, що свідчить про ефективне управління ресурсами навіть за умов обмеженого фінансування.

Однак фінансова діяльність підприємства зазнає впливу нестабільності національної валюти, коливань цін на зовнішніх ринках та недостатнього рівня державної підтримки.

Сучасний стан фінансового забезпечення МСП в Україні демонструє низку системних проблем, які ускладнюють доступ таких підприємств, як ТДВ «Городоцьке», до фінансових ресурсів. Основними чинниками, що впливають на фінансове становище підприємств, є:

- недостатній рівень пільгового кредитування. державні програми підтримки малого бізнесу, зокрема пільгового кредитування, часто не враховують специфіку сільськогосподарської галузі. це обмежує можливості для оновлення технічного оснащення та розширення виробництва;

- недосконалість податкового законодавства. високий рівень податкового навантаження, зокрема для підприємств, що працюють на загальній системі оподаткування, зменшує інвестиційну привабливість сектора;

- нестача програм підтримки інновацій. інноваційні проєкти, які могли б підвищити ефективність діяльності підприємств, часто залишаються без належного фінансування, що гальмує розвиток конкурентоспроможності.

Незважаючи на певні позитивні кроки у фінансуванні МСП, такі як програми компенсації відсоткових ставок за кредитами та часткове субсидування, їхня реалізація часто обмежується недостатнім фінансуванням із боку держави та складною процедурою отримання допомоги.

Сучасний стан фінансового забезпечення МСП в Україні, зокрема на прикладі ТДВ «Городоцьке», свідчить про потребу в удосконаленні державних механізмів підтримки. Підприємство демонструє позитивну динаміку розвитку, але його можливості обмежуються недостатнім рівнем державного фінансування, високими витратами та зовнішніми економічними факторами. Для стимулювання зростання МСП необхідно вдосконалити програми пільгового кредитування, адаптувати податкове законодавство до потреб підприємств і розширити фінансування інноваційних проєктів. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність МСП і забезпечити їхню сталу роль у розвитку економіки України.

3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1 Міжнародний досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу

Зарубіжний досвід державної підтримки малого і середнього підприємництва може слугувати ефективною основою для визначення успішних заходів і політик в Україні. У багатьох країнах впроваджено спрощені системи оподаткування для малих підприємств, які дозволяють зменшити податкове навантаження і спростити процедури звітності. Такі заходи стимулюють підприємницьку діяльність, роблячи її доступнішою для населення. У таблиці 3.1 наведено особливості зарубіжного досвіду державної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва.

Таблиця 3.1 – Особливості зарубіжного досвіду державної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва *

Назва країни	Особливості державної підтримки розвитку МСП
США	<ul style="list-style-type: none"> - Надання мікрокредитів та грантових програм для підприємців - Організація спеціалізованих інкубаторів для розвитку бізнесу та акселераторів - Фінансова та консультаційна підтримка інноваційних компаній - Залучення малих підприємств до державних закупівель - Спрощення податкової політики для бізнесу
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення доступу до фінансування та кредитів для малих та середніх підприємств - Організація бізнес-центрів і консультаційних платформ для підтримки підприємців - Проведення тренінгів і освітніх заходів для бізнесу - Розробка програм для стимулювання експорту - Підтримка інновацій через фінансування та дослідження
Велика Британія	<ul style="list-style-type: none"> - Надаються гранти, субсидії та кредити з низькими відсотковими ставками для малого бізнесу - Створення інкубаторів та центрів підтримки підприємництва - Фінансування інноваційної діяльності та наукових розробок - Навчання та підвищення кваліфікації для підприємців - Участь малих компаній у державних закупівлях

Продовження Таблиці 3.1

Австралія	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення фінансування та кредитування для розвитку малого бізнесу - Програми підтримки підприємців через консультації та бізнес-навчання - Заохочення експорту та освоєння нових ринків - Освітні ініціативи для підвищення кваліфікації підприємців - Співпраця з державними структурами через участь у закупівлях
Китай	<ul style="list-style-type: none"> - Створення програм для кредитної підтримки малих підприємств - Заснування спеціальних фондів для сприяння розвитку підприємництва - Консультаційна допомога та навчальні програми для бізнесу - Фінансування інноваційних проєктів і новітніх технологій - Розвиток зовнішньоекономічної діяльності та експортної політики
Швейцарія	<ul style="list-style-type: none"> - Надання низькопроцентних кредитів і грантів для малого бізнесу - Відкриття спеціалізованих бізнес-центрів та інкубаторів - Підтримка досліджень і впровадження інноваційних рішень - Навчальні програми для підтримки підприємців - Стимулювання експорту через міжнародне співробітництво
Іспанія	<ul style="list-style-type: none"> - Фінансова допомога через грантові програми і кредити для бізнесу - Створення інкубаторів та інфраструктур для підтримки підприємців - Підвищення кваліфікації бізнесменів через навчання - Заохочення інноваційної діяльності - Підтримка експорту та інтеграція на міжнародні ринки

[Сформовано автором на основі джерела 47]

На основі наведених даних у таблиці 3.1, можна стверджувати про існуючу різноманітність підходів до надання державної підтримки малому та середньому бізнесу у різних країнах. Кожна країна адаптує програми підтримки відповідно до особливостей свого економічного середовища та актуальних викликів. Наприклад, у країнах Європейського Союзу велика увага приділяється доступу до дешевих кредитів і субсидій на інноваційну діяльність, тоді як у США пріоритетними є програми гарантування кредитів і податкові стимули. Японія ж акцентує увагу на розвитку технологічних інкубаторів і навчанні підприємців.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що державна підтримка малого та середнього бізнесу відіграє ключову роль у забезпеченні його стійкості та конкурентоспроможності. Зокрема, успішні програми у країнах ЄС, США та Японії демонструють ефективність комплексного підходу, що поєднує фінансову підтримку, консультаційні послуги та розвиток інфраструктури для

МСП. Це дозволяє не лише стимулювати розвиток бізнесу, але й сприяє створенню сприятливих умов для інноваційної діяльності та виходу на міжнародні ринки.

Такі підходи підкреслюють важливість комплексної державної політики, яка враховує як фінансову, так і консультаційну підтримку бізнесу. Досвід цих країн є важливим орієнтиром для удосконалення механізмів підтримки МСП в Україні, зокрема у період воєнних викликів та економічної нестабільності.

Таблиця 3.2 – Державна підтримка малого та середнього бізнесу у 2023 році в зарубіжних країнах [49].

Країна	Кількість підприємств (тис.)	Сума допомоги (млрд)	Валюта
США	63	25,70	USD
Німеччина	40	12,50	EUR
Велика Британія	50	3,50	GBP
Австралія	750	3,70	AUD
Китай	5,000,000	1 000,00	CNY
Швейцарія	15	2,00	CHF
Іспанія	120	15,00	EUR

Таблиця 3.2 демонструє обсяги державної підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ) у семи країнах світу: США, Німеччині, Великій Британії, Австралії, Китаї, Швейцарії та Іспанії. У таблиці наведено кількість підприємств, які отримали допомогу, а також загальний обсяг фінансування у мільярдах національної валюти. Ці дані відображають активність державної політики у стимулюванні підприємницької діяльності, що є важливим чинником забезпечення стійкого економічного зростання та створення нових робочих місць.

Особливу увагу привертає масштаб підтримки у Китаї, де державна допомога охопила 5 мільйонів підприємств із загальним обсягом фінансування в 1 трильйон юанів, що свідчить про високий рівень зацікавленості уряду в розвитку малого бізнесу. Водночас США та Німеччина демонструють

збалансовану політику, спрямовану на підтримку інноваційних та експортноорієнтованих підприємств, із відповідними сумами допомоги у 25,7 і 12,5 мільярдів національної валюти відповідно. Така різниця в обсягах фінансування та охопленні підприємств обумовлена як економічними особливостями, так і пріоритетами державної політики в кожній країні

Розвиток малого бізнесу є важливим фактором формування ринкових відносин, економічної стабільності та життєздатності економіки.

У промислово розвинених країнах державна підтримка малого бізнесу будується на законодавчій та фінансовій базах, що забезпечує стабільний розвиток цього сектору. З іншого боку, в Україні, попри заявлені ініціативи, рівень підтримки малого бізнесу залишається недостатнім, що стримує його зростання. У той час, як в інших країнах розвиток малого бізнесу активно заохочується та підтримується на державному рівні [50].

У сучасних умовах вивчення зарубіжного досвіду підтримки малого і середнього підприємництва набуває особливої важливості для України. Це пояснюється тим, що малий бізнес є невід'ємною частиною економіки розвинених країн, відіграючи ключову роль у створенні робочих місць, впровадженні інновацій і підвищенні добробуту населення. Враховуючи реальний внесок малого бізнесу в економіку, уряди багатьох країн розробляють цілеспрямовані програми підтримки, що сприяють його зростанню та конкурентоспроможності на глобальному рівні.

Великобританія є одним із прикладів успішного впровадження державної підтримки малого бізнесу. З другої половини ХХ століття уряд країни активізував заходи, спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності. Основними напрямками підтримки стали:

1. Усунення адміністративних бар'єрів. Зокрема, було спрощено адміністрування податку на додану вартість (ПДВ) і зменшено бюрократичні перепони, які стримували розвиток малого бізнесу.

2. Фінансова підтримка. Уряд Великобританії впровадив програми коригування умов фінансування, які полегшили доступ підприємців до кредитів і інвестицій.

3. Соціальна політика. Було адаптовано соціальні програми для підтримки підприємців, включаючи навчальні курси, гранти та консультивання.

Сектор малого бізнесу у Великобританії розглядається як один із найдинамічніших інструментів підвищення економічного процвітання країни та забезпечення її конкурентоспроможності на світових ринках [50].

Підприємницький сектор у США є ключовим елементом економічного зростання та національної безпеки. Для стимулювання розвитку малого бізнесу в країні застосовуються різноманітні механізми державної підтримки, які можна вважати одними з найбільш ефективних у світі [49].

У таблиці 3.3 наведено основні інструменти підтримки малого бізнесу в США та їхні особливості.

Одним із найважливіших механізмів підтримки малого бізнесу в США є надання державних позик. Вони включають програми мікрофінансування, які дозволяють підприємцям отримувати короткострокові кредити до 50 000 доларів США. Крім того, малий бізнес має доступ до кредитів терміном до 10 років для покриття оборотних коштів і до 25 років – для придбання основних засобів. Такі умови сприяють зростанню компаній, які не мають доступу до традиційних джерел фінансування.

Таблиця 3.3 – Підтримка малого бізнесу в США [47].

Інструмент підтримки	Опис
Державні позики	Видача мікрофінансування (позики до 50 000 доларів США), кредитів на термін до 10 років для оборотних коштів і до 25 років для придбання основних засобів.
Розвиток венчурного капіталу	Створення умов для залучення приватного капіталу до інноваційних проєктів малого бізнесу.
Експортне фінансування	Програма «Експорт Експрес», яка передбачає видачу позик і кредитних ліній до 500 000 доларів США для розширення експортних ринків та підтримки експорту.
Програми аудиторії малого бізнесу	Набір заходів для інформаційної підтримки, розвитку бізнесу та сприяння успіху підприємців.
Консультивання та	Надання консультаційних і навчальних послуг для нових суб'єктів

навчання	малого бізнесу.
Допомога у разі стихійного лиха	Програми підтримки малих підприємств, які постраждали від природних катаклізмів або надзвичайних ситуацій.
Дотримання законів і правил	Заходи, спрямовані на забезпечення «чесної гри» у бізнесі та виконання вимог законодавства.

Венчурний капітал є ще одним важливим напрямком державної підтримки. Уряд США стимулює інвесторів вкладати кошти в інноваційні стартапи та технологічні компанії, що створює умови для прискорення розвитку економіки та появи нових робочих місць.

Програма «Експорт Експрес» спрямована на підтримку експорту малих підприємств. Вона дозволяє отримати позики та кредитні лінії до 500 000 доларів США для розширення експортних ринків. Це стимулює розвиток міжнародної торгівлі та збільшує конкурентоспроможність американських компаній на світовому ринку.

США активно впроваджують програми консультування та навчання для нових підприємців. Це включає надання бізнес-консультацій, тренінгів і доступу до інформаційних ресурсів, що дозволяє підприємцям краще розуміти ринок, оптимізувати бізнес-процеси та уникати типових помилок у перші роки діяльності. Для підприємств, які постраждали від стихійних лих, уряд США пропонує програми фінансової допомоги. Це дозволяє швидко відновлювати діяльність і зберігати робочі місця у кризових ситуаціях.

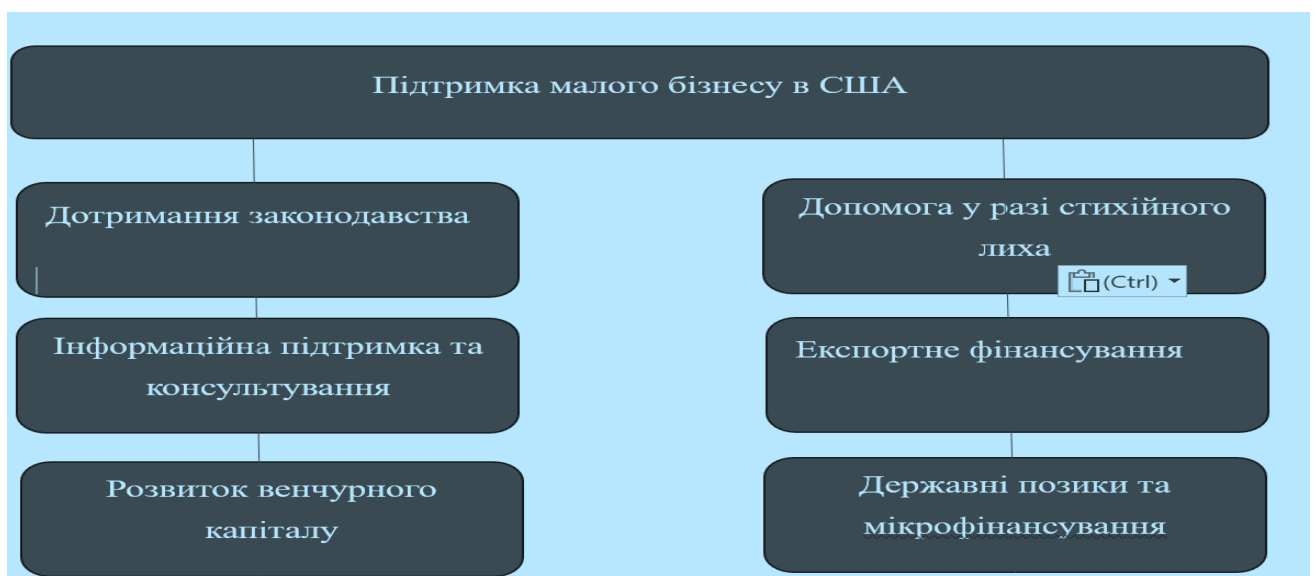

Рисунок 3.1 – Підтримка МСП у США [47].

Уряд приділяє значну увагу забезпеченню чесних умов ведення бізнесу. Підприємства мають дотримуватися встановлених правил і стандартів, що сприяє прозорості ринку та захисту прав усіх учасників економічної діяльності.

Приватні компанії в Японії мають значну поширеність, і це відіграє ключову роль у структурі економіки країни. Значна частина населення працює в секторі бізнесу, що в Японії часто є сімейною справою. Традиційно ролі та обов'язки в таких компаніях передаються з покоління в покоління, що сприяє збереженню спадкоємності та розвитку підприємств. Малий і середній бізнес (МСБ) займає 95% від загальної кількості підприємств у країні, забезпечуючи робочі місця для приблизно 75% населення. Важливим аспектом є тісна інтеграція між малим та великим бізнесом, що створює унікальну екосистему.

Малі підприємства в Японії є не лише основою економіки, а й важливими учасниками технологічного ланцюжка виробництва. Їхня частка у виробничому секторі становить 55%, що свідчить про високу адаптивність і важливість у сучасному інноваційному середовищі. Великі корпорації активно взаємодіють із малими підприємствами, залучаючи їх до виконання специфічних завдань. Наприклад, у випадку великих супермаркетів, малі підприємства, такі як теплиці, вирощують свіжі овочі, забезпечуючи місцевих клієнтів якісними продуктами. Така модель сприяє одночасному розвитку як великих, так і малих бізнесів, забезпечуючи вигоду для обох сторін та споживачів.

Японський уряд приділяє значну увагу підтримці малого та середнього бізнесу через спеціально розроблену політику. Ця політика захищає близько 4,2 мільйона підприємців, забезпечуючи їм доступ до фінансування, податкових пільг та інших інструментів підтримки. Регіональні банки відіграють важливу роль у реалізації цієї політики, надаючи кредити та консультаційну підтримку підприємцям. Малі підприємства мають значний вплив на політичну систему країни, оскільки забезпечують велику кількість робочих місць і сприяють економічній стабільності.

Однак, попри всі переваги, малий і середній бізнес у Японії стикається з певними викликами. Сповільнення економічного зростання створює додатковий тиск на малі компанії, які стають усе більш залежними від великих корпорацій. Це зумовлює їхню вразливість у складних економічних умовах. Водночас МСБ активно використовує свої організаційні структури для забезпечення стійкості та адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Пріоритетом залишається створення умов для інновацій та ефективної співпраці між малими й великими підприємствами, що є запорукою подальшого розвитку економіки Японії.

Особливу увагу слід приділити зв'язку між малими та великими підприємствами. Цей зв'язок формує основу для технологічних інновацій і підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Великі корпорації не лише забезпечують малі компанії замовленнями, але й інвестують у їхній розвиток, що сприяє створенню комплексної та взаємовигідної економічної моделі. У цьому контексті важливим є забезпечення стабільного економічного середовища та подальшого вдосконалення державної політики для підтримки малого бізнесу.

Позитивний розвиток підприємництва в Китаї зумовлений активною державною політикою, спрямованою на стимулювання ринкових перетворень та залучення інвестицій. Хоча деякі регіони ще не повністю розкрили свої можливості, створення сприятливого середовища для підприємництва залишається пріоритетом державної політики. У КНР турбота про малий і середній бізнес (МСБ) покладена на Національну комісію з розвитку і реформування, в рамках якої створено спеціалізований департамент малого та середнього бізнесу.

Окрім цього, значну роль відіграє Китайський центр координування та кооперації бізнесу (КЦККБ). Цей центр займається аналізом стану та основних проблем МСБ, організовує торговельні заходи, ділові переговори, а також сприяє підготовці кадрів, консультуванню та інформуванню підприємців. Важливо зазначити, що Китай активно підтримує своїх підприємців на міжнародних ринках, створюючи умови для освоєння нових економічних можливостей.

Державна підтримка малого бізнесу в Китаї охоплює широкий спектр фінансових інструментів, таких як субсидії, низькопроцентні кредити та гранти, які сприяють зниженню фінансових ризиків та забезпечують доступ до капіталу. Додатково створюються спеціалізовані центри, які надають підприємцям менторство, консультування та доступ до важливих ресурсів. Це особливо важливо для початківців, які завдяки такій підтримці отримують необхідні знання, контакти та впевненість для розвитку бізнесу.

Ще одним важливим механізмом стимулювання МСБ є квоти на закупівлю товарів і послуг у малих підприємств, що забезпечує стабільний попит на їхню продукцію та сприяє їхньому економічному зростанню. Китай також інвестує значні ресурси в підготовку молодих підприємців, організовуючи курси, тренінги та інші освітні програми. Це підвищує рівень підприємницької компетенції та забезпечує постійне оновлення кадрів у секторі малого бізнесу.

Успішність державної підтримки малого та середнього бізнесу значною мірою залежить від врахування контексту та особливостей кожної країни. Для України важливо адаптувати найкращі практики Китаю до власних умов, створюючи інструменти, які враховують специфіку національної економіки. Це включає розробку програм фінансової допомоги, створення регіональних центрів підтримки підприємництва, а також запровадження освітніх ініціатив для молодих підприємців. Лише так можна забезпечити сталий розвиток малого і середнього бізнесу та зміцнити його роль в економіці України.

3.2 Перешкоди фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва в Україні

Малий бізнес у багатьох країнах світу розвивався за умов стабільної та всебічної підтримки з боку держави. Це включало впровадження доступних

кредитів із низькими відсотковими ставками, зниження податків, гарантування банківських позик, надання консультацій та інформаційної підтримки для створення та розвитку підприємств, а також сприяння їхній модернізації через інноваційні центри. Така підтримка дозволяє компенсувати обмежені ресурси малого бізнесу для залучення фінансів, модернізації технологій та підвищення конкурентоспроможності їхньої продукції та послуг.

Малий бізнес є важливим фундаментом для формування середнього бізнесу, який згодом трансформується у великі компанії та корпорації, що стають основою економіки. Тому особливо актуальним є розгляд проблем розвитку малого бізнесу та забезпечення його фінансовими ресурсами.

Світова фінансова криза значно вплинула на економіку України, і це, природно, позначилося на підприємницькій діяльності. Найбільше постраждали малі та середні підприємства, які не мають достатніх резервів чи страхових механізмів для подолання кризи, яка продовжує загострюватися. Однією з найголовніших проблем для малого бізнесу є відсутність необхідної кількості фінансових ресурсів. В Україні для підтримки малого підприємництва функціонують 176 банків та 1369 їхніх відділень, а також 1740 небанківських фінансово-кредитних установ, зокрема 1441 кредитна спілка [1].

Фінансово-кредитний ринок має потенціал для залучення малими підприємствами додаткових коштів, проте його інфраструктура в Україні ще недостатньо розвинена. Банківська система залишається єдиним реальним джерелом фінансування. Протягом останніх 3-5 років банківські відсоткові ставки на кредити для малого бізнесу суттєво знизилися, особливо в межах програм фінансування розвитку підприємництва [3].

Проте банки неохоче надають довгострокові кредити через високий ризик та відсутність достатнього забезпечення у малих підприємств. Банки вимагають участі кредитора власними коштами у розмірі не менше 40-50% від загальної суми проекту. Крім того, оформлення позик вимагає значних додаткових витрат на підготовку документів. У поточних умовах банкам вигідніше кредитувати

споживчі та іпотечні потреби фізичних осіб, оскільки ризики у цих сегментах нижчі, а прибутковість вища.

Кредитування малого бізнесу у багатьох банках заморожене. Деякі фінансові установи пропонують позики під заставу депозитів, але такі кредити мають відсоткову ставку, що лише трохи перевищує депозитну. Хоча ці позики є відносно дешевшими, не всі бізнесмени можуть дозволити собі заморожувати значні кошти на депозиті для отримання меншої суми кредиту [3].

Кредитні спілки можуть бути потенційним джерелом фінансування для малого бізнесу. Вони пропонують швидке отримання позик з мінімальними вимогами до забезпечення або без нього. Однак, такі кредити є дорогими, а ресурсна база спілок обмежена. Крім того, термін користування коштами зазвичай не перевищує одного року, що не задовольняє потреби довгострокового розвитку підприємств. Частина бізнесменів звертається до іноземних фондів прямих інвестицій, таких як East Capital, SigmaBleyzer, Horizon Capital, Icon Private Equity. Ці фонди активно працюють в Україні, забезпечуючи альтернативні джерела капіталу для розвитку [14].

Державне фінансування малого бізнесу в Україні залишається на низькому рівні. Основний акцент робиться на зниженні податкового тиску. Однак, держава має активніше долучатися до фінансування цього сектора, використовуючи механізми гарантійного фонду кредитування, пільгового кредитування, компенсації відсоткових ставок і підтримки інноваційних проєктів.

В Україні, однак, фінансове забезпечення малого і середнього підприємництва (МСП) стикається з численними викликами, які значно ускладнюють їхній розвиток. Основною проблемою є високий рівень відсоткових ставок на кредити для МСП, що обмежує їхній доступ до фінансових ресурсів і збільшує тиск на підприємства. У таблиці 3.4 представлено основні проблеми фінансового забезпечення МСП в Україні.

Таблиця 3.4 – Проблеми фінансового забезпечення МСП в Україні [47].

Основні проблеми	Опис
Високі відсоткові ставки	Високі витрати на обслуговування кредитів перешкоджають

	підприємцям у залученні необхідних ресурсів для розвитку бізнесу.
Бюрократичні перепони	Процес отримання кредитів супроводжується значною кількістю документів і вимогою додаткових гарантій, що робить його складним і тривалим.
Відсутність доступу до ринку капіталу	Брак альтернативних фінансових джерел, таких як інвестиційні фонди чи венчурний капітал, звужує можливості для розширення бізнесу.
Непрозорість фінансового сектору	Проблеми корупції та непрозорих фінансових практик збільшують ризики та витрати для підприємств, обмежуючи їхній доступ до кредитування.
Низька фінансова грамотність	Відсутність знань у сфері фінансового управління знижує ефективність діяльності підприємств і їхні шанси на успішне отримання фінансування.
Відсутність ефективної системи підтримки державної	Брак програм, які б забезпечували малий бізнес необхідними фінансовими інструментами, включаючи страхування чи пільгові кредити.

Недостатнє фінансування сектору МСП. Малий бізнес в Україні значною мірою покладається на самофінансування, оскільки доступ до зовнішніх фінансових джерел залишається обмеженим. Бюджетна підтримка МСП на національному та регіональному рівнях є мінімальною, що не дозволяє повністю реалізувати їхній потенціал.

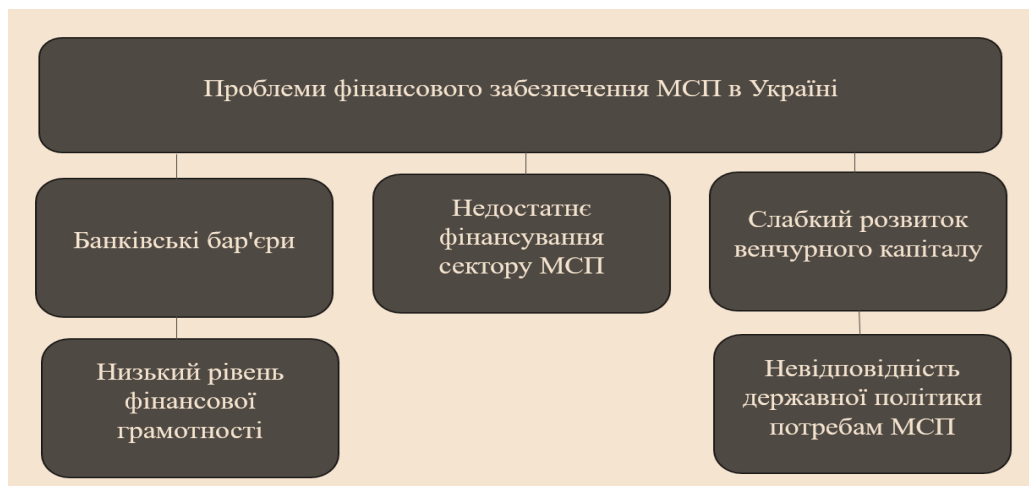

Рисунок 3.2 – Фінансове забезпечення МСП в Україні [44].

Слабкий розвиток венчурного капіталу. У більшості розвинених країн венчурні фонди відіграють ключову роль у фінансуванні інноваційних проєктів малого бізнесу. В Україні ринок венчурного капіталу перебуває на початковому етапі розвитку, що обмежує можливості для інновацій.

Банківські бар'єри. Багато банків в Україні вважають МСП надто ризикованими клієнтами. Відсутність розуміння особливостей цього сектора призводить до завищених вимог щодо гарантій або до відмов у наданні кредитів, навіть за наявності перспективних бізнес-планів.

Невідповідність державної політики потребам МСП. Програми підтримки малого бізнесу в Україні не враховують регіональні особливості та специфіку окремих галузей. Це створює дисбаланс у розвитку підприємництва в різних регіонах країни.

Низький рівень фінансової грамотності. Багато підприємців недостатньо обізнані у питаннях фінансового управління, що призводить до помилок у плануванні та використанні ресурсів, а також до труднощів у взаємодії з банками та інвесторами.

Для подолання наведених проблем необхідно реалізувати комплексну програму реформування фінансового забезпечення МСП, яка включатиме:

1. Впровадження пільгового кредитування. Створення державних програм, які забезпечать доступ малих підприємств до кредитів із низькими відсотковими ставками.

2. Розвиток ринку капіталу. Стимулювання створення венчурних фондів та залучення іноземних інвесторів для фінансування інноваційних проєктів.

3. Спрощення кредитних процедур. Зменшення бюрократичних бар'єрів для отримання кредитів, а також створення спеціалізованих фінансових продуктів для МСП.

4. Підвищення фінансової грамотності. Організація навчальних програм і консультацій для підприємців з питань фінансового планування, управління ресурсами та взаємодії з банками.

5. Створення регіональних програм підтримки. Розробка програм, які враховуватимуть специфіку окремих регіонів і сприятимуть розвитку підприємництва на місцевому рівні.

Отже, проблеми фінансового забезпечення МСП в Україні є суттєвим бар'єром на шляху до їхнього сталого розвитку. Їхнє вирішення вимагає

активної участі держави, реформування фінансового сектору, розвитку альтернативних джерел фінансування та підвищення рівня обізнаності підприємців. Тільки за умови реалізації цих заходів МСП зможуть повною мірою розкрити свій потенціал, сприяти зростанню економіки та створенню нових робочих місць.

3.3 Пропозиції щодо покращення державної підтримки малого і середнього підприємництва в Україні

Для покращення ефективності державної підтримки малого й середнього підприємництва (МСП) в Україні необхідно впровадити такі заходи:

Зменшення адміністративного тиску. Важливо оптимізувати процедури реєстрації, ліцензування та оподаткування для МСП. Це включає запровадження електронних послуг, які дозволять автоматизувати ключові процеси та зменшити бюрократичні бар'єри. Спрощення адміністративних процедур сприятиме залученню більшої кількості підприємців до бізнес-середовища та стимулюватиме створення нових робочих місць.

Покращення доступу до фінансових ресурсів. Запровадження нових фінансових інструментів, таких як доступні кредити зі зниженими відсотковими ставками, державні гранти та субсидії, дозволить підприємцям залучати додаткові кошти. Особливу увагу слід приділити розвитку мікрокредитування, що може стати стартовим капіталом для малих підприємств. Створення гарантійних фондів для покриття ризиків банків у кредитуванні МСП є також важливим напрямом.

Розвиток бізнес-інфраструктури. Удосконалення інфраструктури підтримки малого бізнесу через створення бізнес-інкубаторів, технопарків та інноваційних центрів. Забезпечення доступу до сучасних технологій, наукових розробок і досліджень сприятиме розвитку інновацій та конкурентоспроможності МСП. Підтримка співпраці між бізнесом,

дослідницькими установами та університетами має стати пріоритетом державної політики.

Навчання та підтримка підприємців. Організація освітніх програм, консультацій та тренінгів із питань управління бізнесом, маркетингу, фінансів, експорту та інновацій. Особливу увагу слід приділити підтримці молодих підприємців, що тільки починають свою діяльність. Розвиток культури підприємництва через популяризацію історій успіху, конкурси та програми менторства сприятиме підвищенню підприємницької активності.

Залучення приватного сектору. Створення сприятливого клімату для приватних інвестицій через запровадження податкових пільг, зниження ризиків та впровадження державно-приватного партнерства. Залучення інвесторів до проєктів малого бізнесу сприятиме диверсифікації джерел фінансування та розвитку економіки в цілому.

Захист прав і забезпечення прозорості. Введення механізмів, що гарантують захист прав власності, боротьбу з корупцією та зменшення рівня недобросовісної конкуренції. Підвищення прозорості у взаємодії між підприємцями та органами влади через електронні сервіси і відкриті платформи.

Додаткові напрями вдосконалення

Реформування податкової системи. Встановлення єдиного податку, який зменшить адміністративне навантаження та спростить звітність для МСП. Це дозволить підприємцям зосередитися на розвитку бізнесу, скоротивши витрати на виконання податкових зобов'язань. Важливо враховувати міжнародний досвід, де знижені податкові ставки сприяють залученню інвестицій і стимулюють розвиток підприємництва.

Приваблення іноземних інвесторів. Забезпечення стабільності та прозорості умов для іноземних інвестицій. Створення спеціальних економічних зон із пільговими податковими умовами та розвиток міжнародного співробітництва сприятиме зростанню МСП у глобальному контексті.

Підтримка інновацій та цифровізації. Фінансування інноваційних проєктів через грантові програми та компенсацію витрат на дослідження й розробки. Важливим є також створення платформ для цифрової трансформації бізнесу, що дозволить підприємствам впроваджувати сучасні технології та оптимізувати свої процеси.

Регіональні програми підтримки. Розробка регіональних стратегій розвитку малого бізнесу, що враховують специфіку окремих областей. Це включає підтримку локальних ініціатив, розвиток кластерів і стимулювання співпраці між підприємствами різних секторів.

Відмова від спрощеної системи оподаткування не обов'язково означає автоматичний перехід малого бізнесу на загальну систему оподаткування. Однак такий крок може призвести до зростання частки тіньового сектору серед МСП, що, у свою чергу, зменшить надходження до місцевих бюджетів. Деякі види діяльності залишаються рентабельними лише за умови застосування спрощеної системи оподаткування. Це свідчить про необхідність реформування, а не скасування цього механізму. Багаторічний досвід країн-членів ЄС та наслідки попередніх змін у системі єдиного податку в Україні підказують, що звільнення платників єдиного податку третьої групи із річним доходом до 1 млн грн від податку на додану вартість може бути доцільним. Для платників, чий дохід перевищує цю суму, спрощена система більше не буде застосовуватися. Також важливо підвищити відповідальність платників єдиного податку, особливо щодо порушень трудового законодавства, таких як відсутність укладених договорів із працівниками. Такі порушення можуть призвести до значних штрафів і фінансових втрат для підприємств.

Система спрощеного оподаткування є популярним вибором серед альтернативних податкових режимів для малого бізнесу. Вона сприяє покращенню бізнес-клімату в Україні. Досвід використання цієї системи показав її позитивний вплив на розвиток малого і середнього підприємництва. Один із головних напрямів державної політики в Україні – це підтримка МСП через податкові інструменти, що покращують умови їхньої діяльності. Тому

вдосконалення спрощеної системи оподаткування є важливим інструментом для державної підтримки МСП.

Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні можна здійснювати в таких напрямках (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Напрямки розвитку МСП в Україні [23].

Фінансова підтримка МСП. Європейський досвід показує, що пільгове кредитування на національному та регіональному рівнях є важливим інструментом. Пільгові кредити мають нижчі відсоткові ставки, подовжені терміни повернення та можливість звільнення від виплати відсотків у перші роки. Серед інших заходів – гарантії від спеціалізованих банків, дотації для пільгового кредитування, а також залучення інвестиційних компаній до фінансування МСП. Підтримка включає допомогу у придбанні чи оренді приміщень, залучення коштів місцевих інвесторів, спрощення обліку й зменшення звітності для податкових органів. Для реалізації цих ініціатив потрібна підготовка законодавчих актів, спрощення реєстраційних процедур та боротьба з корупцією під час отримання фінансування.

Адміністративна підтримка МСП. Це включає розробку й впровадження програм підтримки МСП, регулярний моніторинг діяльності підприємств на

різних рівнях, а також стабілізацію відносин між органами місцевого самоврядування та державними установами, які відповідають за підтримку малого бізнесу.

Інноваційна підтримка МСП. Державні інвестиційні субсидії, що не потребують повернення, можуть стимулювати інноваційну діяльність. Важливо збільшити фінансування інновацій, оскільки їх розробка часто здійснюється за рахунок власних коштів підприємців.

Інформаційна підтримка МСП. Створення спеціалізованих онлайн-платформ для оперативного вирішення проблем і доступу до необхідної інформації є необхідним. У цьому контексті варто взяти приклад із програм країн ЄС, таких як EU4Business і European Fund for Southeast Europe, які допомагають підприємствам швидко знаходити необхідні рішення.

Успішний розвиток малого бізнесу вимагає впровадження антимонопольної політики, захисту від недобросовісної конкуренції та створення стимулів для чесної конкурентної боротьби. Важливо забезпечити рівні умови для всіх підприємств у питаннях державних замовлень. Покращення умов ведення бізнесу в Україні за останні роки свідчить про позитивні зміни, що сприяють розвитку МСП та їхньому внеску в економіку країни.

Зазначені рекомендації спрямовані на усунення існуючих бар'єрів для розвитку малого й середнього підприємництва в Україні. Їхня реалізація дозволить покращити бізнес-клімат, створити нові робочі місця, збільшити податкові надходження до бюджету та сприяти економічному зростанню. Комплексний підхід до реформування системи підтримки МСП дозволить зміцнити позиції українського бізнесу як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Висновок до третього розділу

Досвід розвинених країн демонструє, що ефективна державна підтримка малого і середнього підприємництва (МСП) базується на комплексному підході, який охоплює фінансову, організаційну та інформаційну складові. У країнах Європейського Союзу, Сполучених Штатах та Японії реалізуються програми пільгового кредитування, грантової підтримки, податкових пільг та субсидій для стимулювання інноваційної діяльності. Значна увага приділяється створенню бізнес-інкубаторів, технопарків та центрів підтримки підприємництва.

Особливо ефективною є практика пільгового кредитування через спеціалізовані фонди та гарантійні програми, які дозволяють знизити ризики для банків і збільшити доступність кредитів для підприємців. У Великобританії, наприклад, діють спеціалізовані організації, що надають фінансові консультації, забезпечують доступ до венчурного капіталу та допомагають підприємствам виходити на міжнародні ринки. Ці інструменти сприяють не лише підвищенню конкурентоспроможності бізнесу, але й його стійкості до економічних викликів.

Основні проблеми фінансового забезпечення малого і середнього підприємництва в Україні. В Україні фінансове забезпечення МСП стикається з низкою суттєвих проблем, які обмежують розвиток цього сектора. Серед основних викликів можна виділити такі:

- високий рівень відсоткових ставок на кредити, що робить фінансування дорогим і недоступним для більшості підприємців;
- обмеженість програм пільгового кредитування, які часто не відповідають реальним потребам підприємств, особливо в аграрному та виробничому секторах;
- складність доступу до альтернативних джерел фінансування, таких як венчурний капітал чи інвестиційні фонди;
- недосконале нормативно-правове регулювання, що створює перепони для швидкого отримання фінансування;
- низький рівень фінансової грамотності підприємців, що обмежує їхні можливості ефективно використовувати доступні ресурси.

Ці проблеми ускладнюють розвиток МСП, обмежуючи їхню конкурентоспроможність і інноваційний потенціал.

Рекомендації щодо удосконалення державної підтримки малого й середнього підприємництва в Україні. Для подолання зазначених проблем і вдосконалення фінансового забезпечення МСП в Україні доцільно реалізувати такі заходи:

- запровадження спеціалізованих програм пільгового кредитування, орієнтованих на потреби різних галузей. це включає зниження відсоткових ставок, продовження термінів повернення позик та компенсацію відсоткових платежів у перші роки кредитування;
- створення гарантійних фондів, які зможуть покривати частину ризиків для банків, що кредитують малий бізнес;
- впровадження податкових пільг для підприємств, що інвестують у модернізацію, інновації чи створення нових робочих місць;
- розвиток бізнес-інфраструктури, включаючи створення технопарків, бізнес-інкубаторів та інформаційних центрів для підприємців;
- залучення міжнародної допомоги та грантів. використання програм ЄС, таких як eu4business, може надати додаткові ресурси для розвитку МСП.
- підвищення рівня фінансової грамотності підприємців через освітні програми, тренінги та консультації.

Зарубіжний досвід демонструє, що комплексна підтримка МСП через фінансові, організаційні та нормативні механізми є ключем до їхнього сталого розвитку. Україна повинна інтегрувати ці підходи, адаптуючи їх до національних умов, для забезпечення доступу до фінансів, стимулювання інновацій та підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Вдосконалення державної політики підтримки МСП сприятиме зміцненню цього сектора, створенню нових робочих місць та забезпеченню економічного зростання країни.

ВИСНОВКИ

Дослідження, присвячене імплементації державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності на прикладі ТДВ «Городоцьке», дозволило комплексно розглянути та проаналізувати теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва (МСП) в Україні, а також запропонувати шляхи його вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних реалій вітчизняної економіки.

У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз фінансової підтримки малого та середнього підприємництва. Зокрема, визначено, що фінансове забезпечення підприємницької діяльності є ключовим інструментом для стабільного функціонування та подальшого розвитку підприємств. Воно включає не лише управління фінансовими ресурсами, а й їх мобілізацію та ефективне використання для досягнення стратегічних цілей підприємств. Були розглянуті ключові інструменти державної підтримки МСП, серед яких вагоме місце займають фінансово-кредитні механізми, пільгове кредитування, грантові програми та знижені податкові ставки. Важливим аспектом є нормативно-правове регулювання, яке визначає умови ведення підприємницької діяльності та створює правові рамки для надання фінансової допомоги суб'єктам малого та середнього бізнесу. Однак, як було виявлено, існує низка прогалин у нормативній базі, що потребує вдосконалення для створення більш ефективного механізму державної підтримки МСП. Аналізуючи теоретичні основи, було підкреслено, що фінансове забезпечення МСП відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності на ринку, стимулюванні інноваційної діяльності та розширенні виробничих потужностей підприємств. У сучасних умовах глобалізації та технологічних змін розвиток МСП значною мірою залежить від державної політики, яка повинна створювати сприятливе середовище для їх функціонування.

У другому розділі проведено детальну аналітичну оцінку сучасного стану фінансового забезпечення малого і середнього підприємництва в Україні на прикладі ТДВ «Городоцьке». Підприємство демонструє позитивні результати своєї діяльності завдяки ефективному використанню фінансових ресурсів та адаптації до змін економічної ситуації. Аналіз техніко-економічних показників розвитку ТДВ «Городоцьке» показав, що підприємство прагне до стабільного зростання та розширення своєї діяльності, незважаючи на складні макроекономічні умови, спричинені війною та глобальною нестабільністю. Дослідження державного фінансування МСП в Україні виявило значну кількість проблем, що стримують розвиток цього сектору. Основними викликами є обмежений доступ до фінансових ресурсів, високі відсоткові ставки на кредити, бюрократичні процедури та недостатність державних програм підтримки. Окрім того, інституційна недосконалість і корупційні ризики у фінансовій системі значно ускладнюють отримання фінансування малими та середніми підприємствами. Важливо відзначити, що під час воєнного стану в Україні проблема доступу до фінансування стала ще гострішою, оскільки багато підприємств втратили можливість залучати кошти для стабільної роботи та відновлення.

У третьому розділі було розроблено конкретні шляхи вдосконалення фінансового забезпечення МСП в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду та виявлених проблем. Визначено, що успішний міжнародний досвід, зокрема країн ЄС, США та Японії, акцентує увагу на таких механізмах підтримки малого та середнього бізнесу, як пільгове кредитування, створення спеціалізованих інфраструктурних об'єктів (бізнес-інкубатори, технологічні парки), прямі субсидії та гранти для розвитку інновацій. Застосування цих інструментів в Україні дозволить створити сприятливі умови для функціонування МСП та підвищити їх стійкість до економічних викликів.

Серед ключових труднощів фінансового забезпечення МСП в Україні виділено обмеженість внутрішніх ресурсів, слабкий розвиток альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг і венчурний капітал, а також низький рівень фінансової грамотності серед підприємців. Для подолання цих

проблем запропоновано такі заходи: удосконалення податкової системи, розширення програм пільгового кредитування, створення державних гарантійних фондів для зниження ризиків банків при кредитуванні МСП, а також розвиток інституцій підтримки малого бізнесу на регіональному рівні.

Особлива увага приділена необхідності впровадження цифрових технологій у фінансове забезпечення підприємств, що дозволить підвищити прозорість, оперативність і доступність фінансових ресурсів. Зокрема, розвиток фінансових технологій (FinTech) сприятиме оптимізації фінансових процесів і полегшенню доступу до альтернативних джерел фінансування. Важливим є також залучення екологічних інвестицій та реалізація проєктів сталого розвитку, що відкриває нові можливості для МСП на міжнародному ринку.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновок, що малий і середній бізнес є фундаментальною основою економіки України, яка забезпечує стабільне зростання, створення робочих місць та інноваційний розвиток. Однак сучасні виклики, зокрема військові дії, економічна нестабільність та обмежений доступ до фінансових ресурсів, створюють серйозні перешкоди для його ефективного функціонування.

Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення державної підтримки МСП, такі як розширення програм пільгового кредитування, впровадження міжнародного досвіду, створення ефективної інфраструктури підтримки та розвиток цифрових фінансових інструментів, мають стати основою для стабільного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Лише комплексний підхід, що поєднує державну підтримку, інноваційні фінансові інструменти та міжнародний досвід, дозволить Україні подолати сучасні виклики та забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

Таким чином, на прикладі діяльності ТДВ «Городоцьке» було підтверджено важливість ефективного фінансового забезпечення як ключового фактору успіху МСП. Подальше вдосконалення системи державної підтримки та залучення фінансових ресурсів стане запорукою зміцнення малого та

середнього бізнесу, що, у свою чергу, сприятиме економічному відродженню України.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бюджетний кодекс України із змінами і доповненнями: затверджений Законом України № 2456-VI від 08.07.2010 р. Документ 2456-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.05.2022, підстава – 2042-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21- 22, ст. 144. Документ 436-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.003.2023, підстава – 1909-IX . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К.: Офіційне видавництво Верховної Ради України, 1996. 115 с. Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2020, підстава – 27-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Документ 2755-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 06.05.2023, підстава – 2214-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

5. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року». URL: <http://surl.li/gsyjx>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 23, ст.873. Документ 1193-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2022, підстава – 1089-IX. 68 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-18#Text>

7. Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 47, ст.532. Документ 3392-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від

28.04.2023, підстава – 2989-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17#Text>

8. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 23, ст.158. Документ 222-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

9. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 3, ст.23. Документ 4618-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

10. Про національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 7, ст.35. Документ 2157-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.06.2012, підстава – 4731-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text>

11. Про інноваційну діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст.266. Документ 40-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

12. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 3, ст.25. Документ 848-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

13. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 47, ст. 646. Документ 69 1560-XII, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.12.2021, підстава – 1881-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

14. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.96 р. Документ 93/96-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 22.03.2022,

підстава – 2139-IX. URL:
https://zakononline.com.ua/documents/show/171873_696621

15. Про підприємництво: Закон України. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 14, ст.168. Документ 698-XII, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.02.2022, підстава – 1953-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>

16. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. Документ 435-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 28.04.2023, підстава – 2989-IX, 2970-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

17. Гадзало Я. М., Гладій М. В., Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Модернізація державної політики розвитку аграрної сфери України: виклики, шляхи вирішення : монографія. Київ: Аграрна наука, 2020. 330 с.

18. Гриценко Л. Л. Фінанси підприємств: практикум: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2017. URL: <http://kizman-tehn.com.ua/wpcontent/uploads/2017/09/Finansi-pidpriyemstv-2016.pdf>

19. Гуменюк М. М., Стрілак Ю. В. Фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування підприємства: теоретикометодологічний аспект. Причорноморські економічні студії. 2017. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/22_2017/21.pdf

20. Денисенко М. П., Колісніченко П. Т., Гомон Н. М. Сучасний стан та тенденції розвитку малого й середнього підприємництва у контексті забезпечення його економічної безпеки // Інвестиції: практика та досвід, 2021. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2021/5.pdf

21. Денисенко М. П., Колісніченко П. Т., Гомон Н. М. Інноваційні засади забезпечення економічної бази малого та середнього підприємництва. Економіка та держава. 2022. №3. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/3.pdf

22. Дикань В. Л., Шраменко О. В. Стратегічні орієнтири державного регулювання суб'єктів малого та середнього бізнесу. Стратегічні аспекти

управління конкурентоспроможністю підприємств у цифровому економічному просторі: колективна монографія / За ред. д.е.н., проф. Ареф'євої О.В. Київ: ФОП Маслаков, 2019. С. 47–55.

23. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. Економіка та суспільство. 2022. №38. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56_71

24. Дякуновський О. Є. Щодо державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва в умовах пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19) у Республіці Польща та Україні // Knowledge, Education, Law, Management. 2020. № 3 (31). Vol. 1.

25. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. Економіка та держава. 2020. № 3. С. 42–45. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2020/10.pdf

26. Калашнікова Т. В., Калашнікова А. О. Інституційні засади державної підтримки розвитку аграрного сектора. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. Вип. 2 (42). С. 58-67.

27. Карпишин Ю. А., Сус Л. В. Податкові механізми регулювання діяльності агрохолдингів в Україні. 2019. С. 209–217.

28. Квасаній З. В., Сисин З. І., Щербан О. Я. Економіко-правові проблеми функціонування та розвитку малого підприємництва в Україні. Економіка і суспільство. 2018. №14. С. 371–375.

29. Клочко А. М. Заходи державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності в умовах пандемії. Актуальні питання діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 26 лютого 2021 р.). Харків: ХНУВС. 2021. С. 40–43.

30. Книшек О. О., Тарасенко Ю. О. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. Економічний простір. 2018. №139. С. 171–181.

31. Коритін Д. С. Правове регулювання господарської діяльності малих та середніх підприємств : монографія / Нац. акад. прав. наук України ; НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України. Харків, 2021. 240 с.
32. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В.А. та ін. Розвиток сільськогосподарської кооперації та інтеграційні процеси в аграрному секторі економіки: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2019. 374 с.
33. Мальований М. І., Осіпова А. А. Кредитні аспекти державної підтримки сільськогосподарського виробництва України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. №4. С. 96–120.
34. Мірошник Р. О., Прокоф'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. №1. С. 63–71.
35. Осіпова А. А. Еволюція та сутність державного регулювання аграрного сектору економіки. Соціально-економічні засади формування економічної системи України. Умань, 2019. 140 с.
36. Осіпова А. А. Аналіз результативності державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2020. №38. С. 37–41.
37. Паяк К., Волік В., Словська І. Розвиток бізнесу в Україні в умовах євроінтеграції. Підприємництво та проблеми сталого розвитку. 2021. №8. С. 730–741.
38. Піхняк Т. А. Сучасні виклики для економічного розвитку малого підприємництва в Україні. Приазовський економічний вісник. 2021. №2.40.
39. Пронько Л. М., Кулик Н.М. Напрями реалізації державної підтримки аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. №1. С. 23–32.
40. Фастовець А. А. Фінанси малого бізнесу. Навчальний посібник. 2013. 302 с.

41. Фертікова Т. М. Напрями вдосконалення державного регулювання малого бізнесу в Україні. Ефективна економіка. 2021. №5. URL: [74 http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/91.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/91.pdf)
42. Фурман І. В., Пронько Л.М. Формування державної програми підтримки підприємств - агровиробників України з урахуванням світового досвіду. Економіка АПК. 2019. №11. С. 85–89.
43. Черевко Г. В. Державне регулювання діяльності агрохолдингів в умовах конкуренції в сільському господарстві. Аграрна економіка. 2019. №1. С. 67–78.
44. Чуєнко В. І., Кузьмич А. А. Актуальні проблеми та перспективи реформування державного регулювання підприємницької діяльності в Україні // Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №5. С. 91– 95. 75 47.
45. Шабатура Т. С., Галицький О. М. Державне регулювання в контексті нарощення економічного потенціалу агропродовольчих підприємств України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. №3. С. 89–99.
46. Фінансова звітність ТДВ «Городоцьке» за 2021-2023 роки
47. Щорічні звіти про діяльність SBA. URL.: Адміністрація малого бізнесу США (Small Business Administration, SBA).: [Адміністрація малого бізнесу](#)
48. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/biznespogirshiv-otsinki-dilovoyi-aktivnosti-cherez-vtrati-vid-povnomasshtabnoyiviyini--dani-opituvannya-pidpriyemstv-u-listopadi>
49. Офіційний сайт The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>
50. Офіційний сайт OECD. URL: <https://www.oecdilibrary.org/sites/3b8d797een/index.html?itemId=/content/component/3b8d797e-en>

ДОДАТКИ